

Pojkar är yviga medan flickor har mer finess

- **En studie om språkstimulering ur ett genusperspektiv vid
samlingar med barn**

Marie Magnusson

Johanna Niklasson

**Examensarbete 15 p
Utbildningsvetenskap 41-60 p
Lärarprogrammet
Institutionen för individ och samhälle
Höstterminen 2008**

Arbetets art: Examensarbete 15 poäng, Lärarprogrammet

Titel: Pojkar är mer yviga medan flickor har mer finess; En studie om språkstimulering ur ett genusperspektiv vid samlingar med barn.

Engelsk titel: Boys are frenetic whilst girls have finess; A study of language stimulation in assemblies with children, from a gender perspective.

Sidantal: 29

Författare: Marie Magnusson och Johanna Niklasson

Handledare: Ingrid Granbom

Examinator: Ingemar Rådberg

Datum: januari 2009

Sammanfattning

Syfte: Vårt syfte med studien har varit att undersöka pedagogernas föreställningar om språk och språkstimulering samt studera hur de stimulerar barns språk under samlingstillfällena i förskolan. Studien tar sin utgångspunkt i ett genusperspektiv.

Bakgrund: Detta är ett ämnesområde som är omdebatterat i media idag och intresset för detta är stort. Det diskuteras mycket om vikten av att ge flickor och pojkar lika mycket utrymme. Vi ansåg också att det var viktigt att lyfta fram den här typen av forskning för att medvetandegöra hur våra grundläggande föreställningar påverkar det vardagliga arbetet i förskolan. Vi har i vårt arbete haft för avsikt att redovisa ett urval av forskning som gjorts inom fälten: språk, samling och genus. Vidare har vi beskrivit vad som främjar barnets språkliga utveckling, både i allmänhet och i det vardagliga arbetet på förskolan samt att pedagogen beskrivit vilken roll denna har för barnets språkliga utveckling. I arbetet har vi också presenterat tidigare forskning gällande samlingar samt beskrivit hur dessa fungerar ur ett genusperspektiv.

Metod: Vi använder oss i vår uppsats av kvalitativa metoder, intervjuer samt observationer. Vi intervjuade sex pedagoger och observerade två av dessa. Observationen skedde under respektive pedagogs samling med barnen. Pedagogerna arbetade på fyra olika förskolor. Alla intervjuerna spelades in för att få en ökad tillförlitlighet i analysen och resultatet. Vi valde dessutom att spela in intervjuerna på två olika media för att vara säkra på att inget skulle vara otydligt och ifall ett av medierna eventuellt kunde ha gått sönder. Vi har i vårt intervjumaterial sedan kategoriserat informanternas svar och försökt att hitta variationer och likheter i dessa.

Resultat: När vi frågade pedagogerna om barnens sätt att uttrycka sig språkligt skilde sig åt beroende på om det var en pojke eller flicka som gjorde uttalandet fick vi också en stor variation i informanternas svar.

Vi har av våra informanter fått olika svar om hur de arbetar med samlingen som en språklig stund. Många anser inte att samlingen är den mest ideala tidpunkten för att arbeta med språket utan att det hellre finns andra stunder där de i större utsträckning främjar detta. Vi har också i våra observationer sett hur det i pedagogernas arbete kan skilja sig åt, hur pedagogerna arbetar både med språk och med genus. Pedagogerna har, både i intervjuerna och i observationerna, visat på hur de arbetar i samlingen utifrån språk och genus och vi har sett att de gör skillnader i sitt sätt att handla beroende på om det är en pojke eller en flicka som till exempel skall besvara en fråga eller göra ett uttalande i samlingen.

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Syfte och frågeställningar.....	2
Begreppsdefinition	2
Forskningsbakgrund	2
Den språkliga utvecklingen	3
Samling.....	5
Genusforskning.....	6
Metod	9
Metodval.....	9
Urval	10
Genomförande	10
Etik.....	11
Tillförlitlighet	12
Metoddiskussion.....	12
Resultat.....	13
Språk.....	13
Samling.....	16
Genus	20
Diskussion	26
Resultatdiskussion	26
Fortsatt forskning.....	31
Referenser.....	32
Bilaga 1	
Bilaga 2	
Bilaga 3	
Bilaga 4	

Inledning

Vi har valt att studera hur pedagoger arbetar med barns språkstimulering under samlingstillfällen i förskolan. Den språkliga kompetensen är en grundpelare för att kunna delta i ett demokratiskt samhälle. Det är viktigt att arbetet med att bidra till att utveckla barnets språkliga kompetens finns med som en del i förskolans verksamhet. I Lpfö 98 (2006) betonas att barnen skall lära sig att samtala och reflektera, vilket är en av grundpelarna för att kunna utveckla språklig kompetens. För att få en språklig kompetens krävs det att barnen fått hjälp med, och i, sin språkliga utveckling. Det är en viktig uppgift för såväl pedagoger som föräldrar att hjälpa barnen med det. Lpfö 98 betonar att ”Förskolan skall sträva efter att varje barn utvecklar ett rikt och nyanserat talspråk och sin förmåga att kommunicera med andra och att uttrycka tankar,” (s 9).

I förskolan är samlingen en viktig aktivitet där den språkliga utvecklingen stimuleras. Forskning har visat att flickor och pojkar inte har samma förutsättningar att utveckla sin språkliga förmåga i förskolan. Bland annat visar forskning att pedagogerna har en tendens att välja teman och ämnen med utgångspunkt i pojkarnas intresseområden för att på så vis få en lugnare barngrupp (Rithander, 1991). Denna forskning har inspirerat oss till ytterligare fördjupning i ämnet. Vi har således för avsikt att studera samlingen som språk ur ett genusperspektiv. Vi anser att det är viktigt att lyfta fram den här typen av forskning för att medvetandegöra hur våra grundläggande föreställningar påverkar det vardagliga arbetet i förskolan. Forskning inom området har visat på en av orsakerna till att många pojkar är utagerande och högljudda kan bero på att det näst intill endast finns kvinnliga pedagoger i förskolan (Rithander, 1991). Rithander har i sin forskning kommit till slutsatsen att en orsak till att många pojkar är utagerande och högljudda är att pedagogerna inte är lika insatta i pojkarnas intresseområden som i flickornas samt att pojkarna inte kan se pedagogerna som förebilder på samma sätt som flickorna kan det. Rithanders forskning bekräftar det som Kärrby (1987) tidigare presenterat, vilka lyfter fram och problematiserar att de kvinnliga pedagogerna intresserar sig för flickornas aktiviteter, såsom att måla, att göra pärlplattor etcetera medan pojkarna istället får fri lek i ett avgränsande rum. Pedagogerna går inte lika ofta in i deras lek och utvecklar den som de gör med flickornas.

Detta är ett ämnesområde som är omdebatterat i media idag och intresset för detta är stort. Det diskuteras mycket om vikten av att ge flickor och pojkar lika mycket utrymme. Lpfö 98 (2006) betonar att ”Flickor och pojkar skall i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller” (s 4). Att stimulera barns språk är ett viktigt ämne för pedagoger men även för samhället i allmänhet. Språket är något grundläggande som alla behöver ha med sig. Lpfö 98 betonar att:

Språk och lärande hänger ouplösligt samman liksom språk och identitetsutveckling. Förskolan skall lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta till vara barnets nyfikenhet och intresse för den skriftspråkliga världen. (s 6)

Detta område är intressant för oss eftersom vi i vår framtida yrkesroll som förskollärare i vår vardag kommer att arbeta med stimulering av språkutveckling. Vi kommer dessutom att arbeta med genusfrågor som handlar om pedagogers bemötande gentemot flickor och pojkar. Ämnet är, som vi skrivit tidigare, mycket omdiskuterat och det har under senare år skrivits och forskats mycket inom området. På senare tid har ämnet handlat om hur skillnad görs på flickor och pojkar samt arbetsmetoder för att säkerställa att de behandlas lika. Vårt arbete syftar till att studera språk och språkstimulering under samlingen utifrån ett genusperspektiv.

Syfte och frågeställningar

Vårt syfte med studien är att undersöka pedagogers föreställningar om språk och språkutveckling samt studera hur de arbetar med barns språkstimulering under samlingsstillfällena i förskolan. Studien tar sin utgångspunkt i ett genusperspektiv.

Den centrala frågeställningen i vår studie är således denna: Vilka föreställningar har pedagoger om samlingen som en arena för språklig stimulans sett utifrån ett genusperspektiv?

Frågeställningar

- Hur beskriver pedagoger språklig stimulans i relation till förskolans verksamhet?
- Hur beskriver pedagoger samlingen och dess funktion i förskolans verksamhet?
- Hur arbetar pedagoger i förskolan med barnens språkliga stimulering under samlingsarna utifrån ett genusperspektiv?

Begreppsdefinition

I vårt arbete kommer 'samling' att definieras på följande sätt:

Vår definition av samling är när en grupp barn och vuxna i förskolan sitter samlade i en ring och har gemensamma och ledda aktiviteter av en eller flera vuxna. Det är något som är ett återkommande moment i förskolan och något som äger rum på en bestämd plats och oftast också på en bestämd tid (Rubinstein Reich, 1996).

I vårt arbete kommer 'genus' att definieras på följande sätt:

Genus är en definition av vad som anses vara manligt och kvinnligt, och hur könen formas med hjälp av omgivningen och samhället. Med genusperspektiv menas hur synen är på något utifrån ett visst kön (Edlund, Erson & Milles, 2007).

Forskningsbakgrund

I detta kapitel har vi för avsikt att redovisa ett urval av den forskning som gjorts inom fältet. Först kommer vi att beskriva språket och vad som främjar barns språkliga utveckling, både i allmänhet och i det vardagliga arbetet. Vi har också valt att beskriva pedagogens roll för barnets språkliga utveckling.

Vidare kommer vi att kort presentera forskning gällande samlingar samt hur dessa fungerar ur ett genusperspektiv. Tidigare forskning hävdar att olika former av samling främjar flickor respektive pojkar.

Som en avslutning i kapitlet kommer vi att beskriva olika sätt att se på genus. Varför vi valt att presentera olika sätt att se på genus i vårt arbete är för att det idag ute i förskolorna ser olika ut och pedagogerna ser på frågan om kön och traditionella könsroller på olika sätt.

Den språkliga utvecklingen

Vi har här valt att presentera barns språkutveckling och hur denna kan stimuleras, och främjas, i förskolan. Vi har också valt att beskriva vad språket har för funktion för barn, att barns språk utvecklas och att språket är viktigt för barns interaktion med varandra.

Barnens språkliga utveckling

Vid ungefär tre års ålder har de flesta barn utvecklat ett grundläggande ordförråd och en grundläggande grammatik. Likaså har de utvecklat grunderna i samtalsfärdigheter vilket innebär att de kan påbörja ett samtalsämne, ge kommentarer, göra återkopplingar och ställa frågor samt ge svar etcetera. För barn mellan tre och fem års ålder sker det en omfattande sociokognitiv utveckling hos barnet. Denna innebär att barnen kan föreställa sig hur andra tänker och likaså anpassa sig till det. Förmågan att berätta och argumentera börjar också utvecklas i denna ålder vilket leder till att barnet ökar sin förmåga att föreställa sig hur andra tänker (Hagtvet Eriksen, 2004).

Strömqvist (2003) menar att barn lär sig språk i samspel med sin omgivning. Deras språkutveckling är förankrad i både det kognitiva och det sociokulturella. Barnet formar sitt språk utifrån de biologiska aspekterna men också från det språkbruk som det möter i sin omgivning. Det är viktigt att tänka på att ingen någonsin blir språkligt fullärd. Det finns som vuxen alltid nya ord och begrepp att lära sig i olika sammanhang. Det är denna process som barnen börjar utveckla redan i förskoleåldern men då karaktäriseras utvecklingen av en mycket högre hastighet och deras ordförråd och begreppsförståelse ökar i en ofattbar takt.

Vad som främjar barnens språkliga utveckling

Bjar och Liberg (2003) menar att förskolans roll är att möta och bemöta de olika grupper av barn som finns i samhället. Förskolan skall bejaka barnens språk-, tanke- och kunskapsutveckling. Barnen behöver de språkliga redskapen för att kunna tänka, känna och handla tillsammans med andra, men även på egen hand. Forsling och Högberg (2004) betonar vikten av att barnen får göra egna berättelser och berätta för varandra. Detta hjälper dem att utveckla en god läs- och skrivförmåga. Strömqvist (2003) menar att språkets funktion är att spegla en persons sociala identitet, att skapa en social identitet och sociala roller. Detta är funktioner som i stor utsträckning utvecklas efter de tidiga barndomsåren. Lpfö 98 (2006) betonar att det i förskolans uppdrag ingår att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra barnen. Förskolan skall även ta del av och tillvarata barnens nyfikenhet och deras intressen för den skriftspråkliga världen.

Lpfö 98 (2006) betonar att barn söker och erövrar kunskap genom att iakttä, samtala och reflektera med varandra. Det är genom att få reflektera som barnen lär sig. Människorna kommunicerar med varandra för att skapa mening och för att göra sig förstådda men även för att kunna förstå andra människor och deras tankar och känslor. Hagtvet Eriksen (2004) menar att faktorer såsom uttrycksformer, yttranden och språkliga sammanhang står i relation till varandra. Den nya förståelsen bygger vidare på det som vi redan förstår och på detta sätt utökar vi både vårt ord- och begrepps-förråd. Bjar och Liberg (2003) menar att det är viktigt att tänka på att varje persons meningsskapande är i ständig rörelse, både som vuxen och som barn. Språket är bland annat ett viktigt redskap för att kunna utveckla en omvärldsförståelse. Barnen skall även utveckla sitt begrepps- och ordförråd samt leka med ord för att få ett större intresse för språket men även för att få en större förståelse för olika symboler och dess kommunikativa funktioner. Svensson (1993) betonar att samarbetet och samspelet mellan en

pedagog och ett barn är viktigt för interaktionen och att det för barnet leder till stimulering och utveckling.

Claesdotter (2003) skriver om hur pedagoger arbetar med samlagen. Claesdotter menar att det är viktigt med rim och ramsor, att skapa rutin för barnen och att lyssna på barnens idéer. Detta för att skapa engagemang och trygghet i verksamheten. Vidare menar de att det är viktigt att arbeta på ett lekfullt sätt istället för att arbeta traditionellt eftersom barnen inte finner lika stor meningsfullhet i det de gör.

Motorik och språk, ett samband

Parlervi och Sohlman (1984) menar att talet är en motorisk rörelse liksom finmotoriken och grovmotoriken. ”All motorik måste automatiseras så att barnets medvetande befrias från att styra rörelserna” (s. 55). Detta gäller grovmotoriken, finmotoriken och talmotoriken. Först när barnet gjort detta kan det ägna sig helt åt att utveckla sin tankeförmåga och sitt språk. Kroppens och talets motorik konkurrerar med varandra och därför är det viktigt att barnen utvecklar det ena innan det andra kan bli automatiserat. Det är därför barnens språkutveckling och rörelseutveckling inte sker samtidigt utan växelvis. Språkförståelsen kommer före talet eftersom den talmotoriska inläringen är svår. Det är därför viktigt att de vuxna i förskolan inte enbart håller sig på barnets talnivå även om pedagogerna vill försäkra sig om att barnen förstår. Vidare menar Parlervi och Sohlman att:

[...] ett barn ska klara av att röra sig samtidigt som det lyssnar, tänker och talar måste hjärnbalken och samarbetet mellan de båda hjärnhalvorna fungera. Den utvecklingen skyndar barnet på genom sina lekar. (s 52)

Pedagogens talutrymme

Bjar och Liberg (2003) menar att det finns flertalet studier som visar att den vuxne tar upp ett mycket stort utrymme i samtalet. Detta förekommer även när barnen själva börjar klara av ett aktivt samtal på egen hand. Andersson och Naucér (1987) menar att de vuxna tar upp så mycket som 80-90 % av talutrymmet. Likaså menar de att barn oftare måste markera sitt initiativ tydligare än de vuxna för att lyckas införa ett nytt ämne. De tenderar även att ha svårare än vuxna att få gensvar på de nya ämnen som de initierar.

En form av samtal som förekommer dagligen i förskolan och senare även i skolan är de instruerande samtalen. De instruerande samtalen förekommer vid alla dagliga situationer på förskolan, i samlagen, under lunchen och i den dagliga leken. Dessa är viktiga för barn att lära sig förstå eftersom de kommer att vara ett återkommande fenomen genom hela livet. Detta är något som många barn kan ha svårt med. Ibland är det lättare om pedagogerna delar upp instruktionerna kontinuerligt allt eftersom (Liberg, 2003).

Daglig språkstimulering

Ekström (2002) menar att den språkliga kompetensen kan betraktas som en grundpelare. Detta betonas även i Lpfö 98 (2006) där vikten av kommunikativ kompetens i dagens föränderliga informationssamhälle lyfts fram. Det är viktigt att alla i barns omgivning medverkar till att utveckla deras språk. När barn är i sin mest språkutvecklande period kräver de lyssnare som kan koncentrera sig på varje enskilt barn. Pedagogernas språkstimulerande arbete motverkas idag genom de växande barngrupperna. Vidare hävdar Ekström att pedagogerna inte hinner se till varje barns individuella utveckling i den utsträckning de skulle vilja. Den språkliga

kompetensen utvecklas när barn får använda sina kunskaper, tidigare erfarenheter och färdigheter. Det är pedagogernas uppgift att ge barnen en miljö där de får utvecklas och vara språkligt aktiva. Det är viktigt att ta tillvara barns spontana berättande. Lpfö 98 lyfter fram lekens roll för stimulering av kommunikation och barns förmåga att kommunicera. I förskolans vardag finns många olika situationer där berättandet och kommunicerande ingår. Lpfö 98 betonar också vikten av att låta barn skapa och kommunicera i samband med olika uttrycksformer såsom till exempel bild, sång, musik och drama. Detta är något som skall finnas med i förskolan eftersom det främjar barnens utveckling och lärande. Språk är ett svårdefinierbart begrepp. Vad är egentligen språk? Vi har i olika kulturer olika språk som alla betyder olika saker. Vi har språk såsom till exempel kroppsspråk där miner och rörelser har en betydande roll, skriftspråk, talspråk men även ett bildspråk. Det är viktigt att förskolan ger barnet möjlighet att uttrycka sig genom dessa estetiska uttrycksformer såväl som genom tal och skrift.

Språkets funktion

Roldin (2004) menar att språkets viktigaste roll är att förmedla budskap men det är även ett viktigt verktyg för att tankeförmågan och verbalisering av problem. Språket är således en nyckel till andra färdigheter och till logiskt tänkande. Det är interaktionen mellan barnet och den vuxne som ger barnet förståelse för alla dimensioner som ett språk kan innehålla. Det är viktigt att medvetandegöra för barnen varför de behöver språket och vad de har för användning av det. Det är också viktigt att pedagogerna visar barnen att de har användning för språket idag och inte bara senare i livet. För att få barn motiverade och nyfikna på språket är det viktigt att pedagogerna leker med språket och arbetar med det på ett lek- och lustfyllt sätt. För att få in språket på ett sätt som inspirerar barnen är det viktigt att se till barnen själva, deras intressen, idéer och erfarenheter.

Samling

Rubinstein Reich (1996) skriver att samling i ring är något som förekommer och har förekommit i alla svenska förskolor sedan Frøbels tid¹. Samlingen har sina rötter i Frøbels pedagogik. Trots att dessa har förekommit sedan förskolan grundades har det endast i liten utsträckning nämnts i mål och riktlinjer. Vidare har samlingen och dess funktion i förskolan studerats. Samlingen är ett inslag som förekommer dagligen i förskolan och den består ofta av ett likartat innehåll. I samlingen förekommer det ofta samtal om sådant som barnen varit med om, men även sång, rytmik och rörelse, sagor och berättelser. Samlingen tar ofta sin utgångspunkt i olika teman. Exempel på sådana teman är djur och natur, årstider eller högtider men även kroppen.

Att barnen och pedagogerna samtalar med varandra i samlingen är viktigt. Samtal är en grund för den dagliga kommunikationen. Lpfö 98 (2006) betonar att pedagoger i förskolan skall stödja och stimulera barnen i deras språk- och kommunikationsutveckling. Det kan vara en svårighet att avgränsa vad som betraktas som samtalsmoment i samlingarna eftersom det återkommande förekommer ett verbalt samspel mellan den som leder samlingen och barnen.

---

¹ Friedrich Fröbel levde 1782-1852 och han är grundare till dagens förskola. Fröbel ansåg att alla barn skulle ha rättighet att gå i Barnträdgårdar, som det kallades då, oavsett samhällsklass. Vidare ansåg Fröbel att leken och språket har stor betydelse. Fröbel var också den som började förespråka samlingar, vilka vi har kvar än idag i våra förskolor (Wallström, 1992).

Genusforskning

I samhället idag finns det stereotypa könsroller och traditionella könsmonster. Detta är något som flickor och pojkar formas in i, som till exempel att vissa aktiviteter och lekar anses vara mer för det kvinnliga könet än det manliga och vice versa.

Vår definition styrks i förskolans styrdokument, Lpfö 98 (2006), där de beskriver vad som förväntas av personalen som arbetar på en förskola:

Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Förskolan skall motverka traditionella könsmonster och könsroller. Flickor och pojkar skall i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller. (s 4)

Likabehandling av flickor och pojkar?

Odelfors (1998), Olofsson (2007) och Rithander (1991) menar att svensk forskning inom skola och förskola visar att vuxna bemöter flickor och pojkar olika. I skolan är det pojkar som syns och hörs mest beroende på pojkars beteende och på att lärare riktar mer uppmärksamhet mot pojkarna. Detta stereotypa mönster är inte något som bara förekommer i skolan. Det förekommer i förskolorna idag i form av att pojkar bryter mot regler medan flickorna istället anpassar sig, är lydiga, hjälper till och hjälper fröken att hålla ordning. Olofsson menar också att det lätt blir så att flickor blir små "hjälpfröknar" i förskolan. Denna roll innebär att flickan antingen får eller tar på sig och hjälper till att hålla ordning i gruppen och hjälper dem som behöver ha hjälp och de får även ta mer ansvar.

Odelfors (1998) menar att pojkar visserligen tar mer plats men att de också får tillåtelse och utrymme att göra det. Barnen intar olika positioner i samlingarna men det är barnens omvärld som skapar dessa olika positioner. Genom att pedagoger visar större intresse för pojkarnas svar än för flickornas menar Odelfors att de vuxna bidrar till att skapa "berättarsituationer" (s 98) för pojkarna, det vill säga situationer som främjar pojkarna att tala och inte flickorna. Einarsson och Hultman (1984) menar att flickor får en tredjedel av taltiden i klassrummet till sitt förfogande. Flickorna lär sig tidigt att de inte har något intressant att säga och väntar tills de blir tillfrågade. Pojkar får två tredjedelar av klassrummets taltid. De blir mer uppmärksammade och ges fler frågor. Det finns också forskning som visar att statusen skiljer sig åt mellan flickor och pojkar. Pojkar tror sig inneha en högre status än flickorna i till exempel leken. Att ha med flickor i vissa lekar och aktiviteter kan enligt vissa anses statussänkande för pojkar. (Olofsson, 2007)

Eftersom könsmonstren är djupt rotade i våra personligheter är det lätt att vi istället förstärker könsmonstren hos barnen istället för att motverka dem. För att kunna arbeta på ett jämställt sätt behövs det kunskaper om genus och insikt i vad genusarbete faktiskt innebär. Pojkar tilltalas ofta en och en vid namn, gärna med något stärkande adjektiv, medan flickor oftare tilltalas som en grupp. Exempel på detta kan vara "Farliga Fredrik" och "Tjejer". Detta är ett exempel på hur våra styrdokument faktiskt motarbetas i praktiken. Inom många förskolor talas det om jämställt arbete med barn och att pedagoger inte ser skillnaden som görs på barnen genom att kalla dem olika namn. Detta kan bero på att personalen har drabbats av "könsblindhet" (Olofsson, 2007, s. 20). Det kan vara så att pedagogen har arbetat länge på ett visst sätt att denna inte längre ser att behandlingen av flickor och pojkar är könsindeld. (Olofsson, 2007)

Genusarbete

Andra som försökt att uppmärksamma flickor och pojkar lika mycket i klassrummet har upplevt att alla elever, oberoende av kön, har protesterat. Däremot protesterade flickor och pojkar annorlunda. Pojkarna protesterade på så vis att när en pojke fick en fråga av läraren och inte kunde svara på frågan skickade pojken frågan vidare till en annan pojke. Pojkarna blev även arga på flickorna för att de fick mer tid och ignorerade flickorna som en protest mot detta. Flickorna protesterade mot att pojkarna ignorerade dem. (Edlund, Erson & Milles, 2007).

När det talas om genus talas det bland annat om den kompensatoriska pedagogiken, att flickor skall leka mer med pojkleksaker än flickleksaker och tvärtom. Det talas sällan om att det skall tillföras barnen något och inte ta ifrån dem något annat. Genus handlar om att flickor och pojkar skall få ha kvar samma möjligheter och samtidigt få nya (Olofsson, 2007). Vi skall inte ta bort karaktärsdrag hos flickor, till exempel närhet, omvårdnad och kommunikation utan vi ska tillföra dem egenskaper som mod, styrka och tuffhet. Självförtroende och stolthet behöver de också tillföras så att flickorna slutar nedvärdera sitt kön och istället tar den plats de skall ha. Om pojkar har karaktärsdrag som självständighet, styrka och mod ska vi låta dem ha kvar detta. Pojkarna behöver mer närhet och ett känslofyllt språk. Kommunikation är något som förekommer både i det framtida arbetslivet och i privata förhållanden. För båda könen gäller det att fokusera på och förstärka det som är positivt hos barnen och samtidigt möta dem där de är. Vidare menar Olofsson att det i ett jämställdhetsarbete inte är likhet som eftersträvas i första hand utan det som eftersträvas är att barnen skall ges fler valmöjligheter. Detta är något som är problematiskt då det finns barn som inte betar sig efter normen. Om det finns en pojke som är mjuk och känslös innebär den här pedagogiken att han kommer att få mer av det mjuka och inte av det tuffa och vilda som denne egentligen behöver.

Samlingen ur ett genusperspektiv

Trots att flickor i förskoleåldern ofta har en större verbal förmåga och har kommit längre i sin språkliga utveckling förekommer det ofta att de sitter tysta i samlingen medan de som hörs mest är pojkarna. Detta beror dock, enligt Rithander (1991) och Odelfors (1998) på vad det är för form av samling. De hävdar att pedagoger i stor utsträckning arbetar efter pojkarnas villkor och förutsättningar i samlingarna. De ämnen och former av samlingar som förekommer ute i förskolorna är många gånger till fördel för pojkarna. Dessa slutsatser grundar de på sin egen forskning, vars resultat visar att pojkarna stärks och har en större delaktighet i samlingar där frågorna är slutna och samlingarna är formella medan flickor är mer deltagande då frågorna i samlingen är öppna och organisationen är mindre strukturerad. Likaså behöver flickorna i större utsträckning mer stöd av en vuxen för att våga uttrycka sig och delta aktivt i samlingar. När flickor inte får det vuxenstödet som de behöver av pedagogerna interagerar de mer med varandra. Det är också vanligare att flickorna deltar mer och är mer aktiva i samlingar där fokus inte ligger på dem själva utan på andra ting såsom till exempel djur och natur.

Vid samlingar är det vanligt förekommande att pojkarna ropar rakt ut medan flickorna i större utsträckning sitter och väntar på sin tur. Trots att flickorna räcker upp handen får de bara 1/9 av talutrymmet i förskolorna, 2/3 av taltiden upptar pedagogen och de resterande 2/9 upptar pojkarna (Rithander, 1991). Odelfors (1998) menar att forskning visar att när vissa av pojkarna fattas i samlingen tar en del flickor större plats och vågar komma till tals mer i samlingen. Likaså visar forskning att när flickor är i majoritet i barngruppen vågar de komma till tals i större utsträckning än när de är i minoritet.

En viktig del av innehållet i samlingen är alla ramsor, sånger och sagor som finns att tillgå. Många av dessa innehåller pojkar som gör något, eller djur av hankön. För att inte stjälpas arbetet kan det bytas ut en del ”han” mot ”hon” så att det blir lika mycket av varje. Detta för att barnen inte skall få dubbla budskap i förskolan (Olofsson, 2007).

Wernersson (2006) menar att flickors hårda och målmedvetna arbete istället får dem att verka ”passivt lydiga” eftersom de inte uppfyller kriteriet för det ”aktiva, lekande barnet”. De antas inte heller ha någon större intellektuell potential till skillnad från pojkarna som trots sin lekfullhet ”antas ha dolda talanger som så småningom skall blomma ut i intellektuell briljans” (s 26).

Rithander (1991) menar att det förekommer att pedagoger väljer ämne i samlingen efter vad pojkarna föredrar så att de återigen håller sig lugna i samlingen. Den lite stökige pojken får lite mer uppmärksamhet och fler tillsägelser än de andra vilket innebär att uppmärksamheten hamnar på denne ändå. Detta får följderna att de lugnare barnen, ofta flickor, får lite mer ”biroller” (s 31) och blir avbrutna i det de håller på att säga, eller att de aldrig får ordet.

Dilemman i förskolan

Rithander (1991) betonar att om det till exempel finns en pojke i gruppen som stör under samlingen får den pedagog som leder samlingen säga till honom vilket leder till att pojken fått den uppmärksamhet som denne söker. Det oroliga barnet blir huvudperson och nämns vid namn. Allas blickar riktas mot denne och energin läggs istället på detta. Det är viktigt att fråga sig varför pojkarna söker sådan bekräftelse i samlingarna? Rithander menar att den stora andelen kvinnliga pedagoger i förskolan kan vara en orsak till att pojkarna söker bekräftelse i hög grad. I förskolan finns sällan manliga pedagoger och inte heller hemma är det säkert att barnen träffar den manliga förebilden i stor utsträckning. Eftersom pedagogerna är kvinnor har de ofta intresseområden som förstärker de traditionella könsrollerna i form av att kvinnor oftare sitter och pysslar och målar med flickorna istället för att följa med pojkarna in i lekrummet och leka med dem. Rithander betonar att detta gör att pedagogerna inte får en inblick i vad det är för lekar som pojkarna leker vilket leder till att de inte heller får samma förståelse för dem som för flickornas aktiviteter. Eftersom pedagogerna inte får den förståelsen kan därför pojkarnas lek, aktiviteter och sätt att uttrycka sig verka mer främmande, vilket resulterat i att pedagogen känner sig osäker i sitt förhållningssätt. Osäkerheten leder ofta till att pedagogen väljer att förbjuda och neka pojkarna att leka vissa lekar än att tillåta och sätta sig in i det så att pedagogen lär sig att förstå dem. Hur skall då pojkarna lära sig hur de skall kommunicera med sina vänner när den kommunikation som de får av pedagogerna ofta är negationer och tillsägelser? Rithander menar att det är de vuxnas ansvar att själva ta initiativ till att delta i gemensamma lekar med pojkarna för att på så vis få ökad förståelse. Det är lätt att som vuxen överskatta pojkarnas förmåga att leka själva utan någon vuxens närvaro. Likaså kan det vara så att flickorna kan inspireras till att delta i leken när pedagogen finns närvarande. Konflikter och konfliktlösning kan vara ett tillfälle där pedagogen hjälper barnen att kommunicera med varandra.

Olofsson (2007) och SOU 2006:75 (2006) beskriver två olika typer av tänkande kring könsrelation. Det ena är särartstänkande. Med särartstänkande menas att könen i grunden är olika. De olika könen förväntas inneha skillnader i både beteende och egenskaper. I särartstänkandet framhålls olikheterna hos könen. Om syftet däremot är att framhålla likheterna mellan könen så pratas det om den andra synen, likhetstänkandet. Det som gör att vi skiljer oss åt är omgivningen, dess villkor och samhällets förväntningar på hur de olika könen skall vara.

Johansson (2008) betonar att flickor och pojkar är som de är idag eftersom de formats efter den föreställning som råder i samhället gällande hur flickor och pojkar skall vara.

Metod

I detta kapitel går vi igenom hur vi har tänkt kring studien, vilka val vi gjort och hur vi genomfört vår studie.

Metodval

Vi har i vår frågeställning valt att se hur pedagogerna stimulerar barns språkliga utveckling under samlingarna utifrån ett genusperspektiv och vad de olika pedagogerna har för uppfattning om hur flickors och pojkars kommunikation skiljer sig åt i samlingarna.

Vi har valt att använda oss av kvalitativ metod för att studera samlingen som språk utifrån ett genusperspektiv. Vi har observerat två samlingar med hjälp av videokamera för att på så vis få en inblick i organisering och innehåll samt den kommunikation som sker under aktiviteten. Videografi underlättar för forskaren att göra en djupare analys av det fenomen som studeras eftersom fenomenet fångas i sitt faktiska sammanhang (Patel & Davidson, 2003; Pramling Samuelsson & Lindahl, 1999). En av oss har filmat våra observationer medan den andra personen har suttit med och deltagit i samlingarna för att få ut så mycket som möjligt av dem. Patel och Davidson (2003) belyser att den av oss som deltagit i samlingen var en känd, deltagande observatör och den av oss som filmade var en känd, icke deltagande observatör. Med kända menas att personalen och barnen visste att vi var där för att observera och vi var väl synliga.

För att ytterligare fördjupa förståelsen för de bakomliggande tankar som finns beträffande samlingen, språket och genus har vi även genomfört enskilda intervjuer med hjälp av diktafoner. Intervjuerna har genomförts med de två pedagoger som vi tidigare videofilmade. Utöver dessa två intervjuer har vi intervjuat ytterligare fyra pedagoger på tre olika förskolor. En kombination av intervju och observation ger en djupare förståelse för hur pedagogerna arbetar. Om dessa två används i samband med varandra får studien ett djup och därför en bredare grund att stå på.

Vid intervjun ställde en av oss frågor medan den andra personen satt med i bakgrunden och antecknade. Den som antecknade var inte med för att notera kroppsuttryck eller liknande utan denne antecknade när hon ansåg att intervjuaren inte tydliggjorde det som den intervjuade svarade. Starrin och Renck (1996) belyser att de kompletterande frågorna kan ställas vid intervjuens slut, vilket vi också tog fasta på.

Vi har i vår intervjuguide använt oss av ostrukturerade frågor. Trost (1997) menar att med ostrukturerade frågor menas att den intervjuade själv kan bestämma hur denne vill svara på frågorna, dvs. öppna frågor. Detta har vi gjort för att få så fria svar som möjligt, att inte svaren vi fått skall vara vinklade åt något håll.

Urval

Vi har valt pedagoger som arbetar på avdelningar med barn i tre- till femårsåldern. Vi intervjuade sex pedagoger ifrån två olika kommuner, varav två av pedagogerna observerades. De två arbetade även på samma avdelning och deras namn är i uppsatsen fiktiva.

Namn	Avdelning	Utbildning/Erfarenhet
Anna	1-5 årsavdelning	Förskollärare, arbetat i 29 år
Birgitta (observerades)	4-5 årsavdelning	Förskollärare, arbetat i 38 år
Ann-Katrin (observerades)	4-5 årsavdelning	Fritidspedagog, arbetat i 5 år
Cecilia	1-5 årsavdelning	Förskollärare, arbetat i 20 år
Karin	3-5 årsavdelning	Förskollärare, arbetat i 30 år
Jannike	1-5 årsavdelning	Förskollärare, arbetat i 2 år

En av dem vi intervjuade var man. Vi har låtit denne få ett kvinnligt namn för att han skall vara helt avkodad i arbetet. Vår ambition var inte att skilja på om informanternas tankar berodde på att de var kvinnliga eller manliga pedagoger, utan det var att få reda på deras enskilda tankar.

Genomförande

Kvale (1997) betonar vikten av att forskaren är väl insatt i ämnet när intervjun börjar. För att få en fördjupad kunskap om vårt ämne har vi studerat litteratur. För att få tag på pedagoger ringde vi upp rektorer för olika förskolor. De fick i sin tur ge oss telefonnummer till avdelningar med personal som kunde vara intresserad av att ställa upp på enskilda intervjuer. När vi ringde förskolorna frågade vi om det fanns pedagoger som ville ställa upp och de som ville delta i studien fick missivbrev (Bilagor 1-3).

Innan varje intervjutillfälle tog informanterna emot varsitt missivbrev. Brevet innehöll kortfattad information om studien och förklarade att informanterna skulle förbli anonyma. Vi valde att inte ge ut intervjufrågorna i förväg, eftersom vi ville ha de enskilda pedagogernas spontana svar.

Vi gav även ut missivbrev till föräldrarna vars barn var på den observerade avdelningen. Detta för att berätta om studien och för att berätta att barnen skulle förbli anonyma. Precis som Pramling Samuelsson och Lindahl (1999) betonar ville vi ge alla en möjlighet att avstå från att medverka i observationerna. Föräldrarna fick ge ett skriftligt tillstånd på att deras barn fick delta i studien. Vi ville vara säkra på att vi hade föräldrarnas godkännande innan vi började filma.

Under våra intervjuer valde vi att delta båda två för att det var lättare för oss att få meningsfulla svar. Vi hade även med oss varsin diktafon. Varför vi valde att ha två diktafoner var för att kunna dela upp arbetet när vi senare skulle skriva ut intervjuerna och för att ha som säkerhet ifall något inte uppfattades på en av diktafonerna (Kvale, 1997). För att inte störas av omgivningen bad vi alltid om att få sitta i ett ostört rum. Kvale belyser att intervjuer bör inledas med kort information om syftet med studien. Vår intervjuguide bestod av öppna frågor

i en strukturerad ordning. Vidare menar Kvale att intervjun kan avrundas med att fråga om den intervjuade har något mer att berätta. Detta har vi tagit fasta på vid våra intervjuer. För att vi båda skulle få prova hur det var att få intervjuas och anteckna växlade vi mellan intervjutillfällena. Intervjuerna varade mellan 20 och 45 minuter.

Vid observationerna valde vi att en av oss skulle delta i den observerade samlingen medan den andra av oss gick runt och filmade. Våra observationer skedde på samma avdelning med åldersspannet tre till fem år. Vid första tillfället var det 16 barn, fyra flickor och tolv pojkar. Vid det andra observationstillfället var det ytterligare en flicka deltagande, sammanlagt vid detta tillfälle deltog fem flickor och tolv pojkar. Pedagogerna informerade barnen om varför vi observerade och filmade deras samling. Patel och Davidson (2003) belyser att en observation är användbar när något skall fångas upp i sitt faktiska sammanhang. Observationerna varade 15 respektive 25 minuter. Efter observationstillfällena såg vi igenom filmerna och skrev ut vad som skedde (Pramling, Samuelsson & Lindahl, 1999). Vi valde att fokusera på sekvenser som speglade den språkliga stimuleringen under samlingen. Dessa sekvenser kunde även ses ur ett genusperspektiv. Händelserna som vi valde ur observationerna hjälpte oss att komplettera det som vi ansåg var bristfälligt i våra intervjuer.

Etik

Vetenskapsrådet (2002) har antagit etiska principer som forskare skall ta hänsyn till, vilket vi har gjort. Dessa är indelade i fyra kategorier.

- **Informationskravet.** De som på något sätt deltar i forskningen skall meddelas om studiens syfte och hur det är tänkt att forskarna skall gå tillväga. Informanterna skall upplysas om sina uppgifter och att de när helst de vill, under studiens gång, kan avsluta sin medverkan.
- **Samtyckeskravet.** Deltagarna skall själva bestämma om de vill vara med i studien. Är studien känslig och deltagarna är under 15 år skall samtycke fås från förälder eller vårdnadshavare. Deltagarna får själva besluta om hur mycket de skall delta och vilka villkor de har för att delta.
- **Konfidentialitetskravet.** Deltagarna skall informeras om att alla uppgifter om dem kommer att förvaras på ett betryggande sätt så att andra utanför studien inte kan ta del av dem. Deltagarna skall inte heller kunna identifieras i studien.
- **Nyttjandekravet.** All information som samlas in till studien skall inte användas till något annat utanför studien.

Dessa krav tog vi i beaktande när vi kontaktade informanterna. Informanterna upplystes om vad deras deltagande skulle innebära för dem och att de när som helst kunde avsluta sitt deltagande.

Innan varje intervju fick vi pedagogernas samtycke. Med barnen i observationerna gjorde vi så att vi gav föräldrarna missivbrev där vi förklarade situationen. Föräldrarna fick i sin tur lämna tillbaka brevet med sina underskrifter där de godkände eller inte godkände att deras barn fick vara med i undersökningen.

Larsson (1994) belyser att kvalitet i en studie bland annat innefattar att forskaren visar hänsyn till de personer som ingår i studien. Detta har vi gjort genom att ge pedagogerna fingerade namn. Kvale (1997) framhåller att genom att ge informanterna fingerade namn minskas risken för identifiering. Vi hade en manlig informant och för att denne inte skall bli utpekad fick alla informanter kvinnliga namn. I vår studie ville vi inte jämföra kvinnliga och manliga pedagoger utan vi ville jämföra pedagoger och deras arbete kring språk, samling och genus. Vi informerade till sist om att uppgifter om deltagarna kommer att sparas på en säker plats.

Tillförlitlighet

Vi har intervjuat sex pedagoger och dessa kan inte representera alla pedagoger. Pedagogerna har till viss del olika utbildningar och erfarenheter. Detta gör att resultaten i vår studie inte är generaliserbara. Vi tycker att vår studie är intressant därför att den visar pedagogers tankar kring samling, språk och genus och hur de arbetar med dessa.

Vi har studerat litteratur och för att öka tillförlitligheten i uppsatsen har vi använt oss av primära källor. Primära källor innebär att vi har använt oss av litteratur som inte refererar till forskning i andra böcker, utan vi har gått direkt till forskningens källa. Däremot behöver inte litteraturen vi använt oss av vara relevant i framtiden. Vi menar att det hela tiden kommer nya rön och ny forskning inom vår studies område, vilket gör att vår studie bygger på den forskning som finns idag.

Genom att vi använde oss av diktafoner minskade risken att missa väsentlig information på intervjuerna. Detsamma gäller observationerna där vi använde oss av en filmkamera. Inspelningarna bidrog till att vi kunde lyssna igenom intervjuerna och se igenom filmerna återigen för att undvika att vi missat något. Att båda deltog vid observationerna och intervjuerna gjorde att risken för felaktiga tolkningar minskade. För att få tillförlitliga metoder har vi kontrollerat att våra intervjuer och observationer har besvarat det vi vill veta för vår studie (Kvale, 1997; Trost, 1997).

Metoddiskussion

Vi har valt att göra observationer för att studien skulle få ett större djup samtidigt som vi i vårt yrkesliv kommer att utföra observationer kontinuerligt. En nackdel som detta kan få är att en del barn inte är vana vid att filmas. Vi märkte att vissa av barnen hade svårt för att vara neutrala när kameran var närvarande.

En sak som vi hade ändrat på, om vi hade gjort intervjuerna idag, är att inte intervjua flera pedagoger från samma förskola. Anledningen till att vi idag skulle ha gjort annorlunda är att få större variation i de intervjuades svar.

Vi anser att det var bra att delta båda två vid intervjuerna eftersom vi fick ut mer av intervjuerna. Det innebär att den andra dels kunde koncentrera sig på att anteckna följdfrågor som skulle ställas i slutet av intervjun, och dels lättare kunna koncentrera sig på vad den intervjuade svarade. Vi valde att göra på detta vis för att få ut så mycket som möjligt av intervjun eftersom den som intervjuar kan känna sig nervös och glömma att ställa vissa följdfrågor. Vi var inte vana vid att intervjua, vilket resulterade i korta intervjuer i början, men ju fler intervjuer vi gjorde, desto innehållsrikare blev intervjuerna. Den sista intervjun som genomfördes var dock intervjuaren ensam med informanten. Detta kan ha gjort att det inte

blev lika många följdfrågor, men samtidigt hade inte informanten mer tid över för intervjun när sista frågan var besvarad. Hade vi haft mer tid kunde vi ha fått en mer uttömmande intervju, där informanten inte behövt känna sig stressad av att behöva gå in i barngruppen igen.

Vi har i vår uppsats valt att använda oss av Rithander (1991) trots att boken idag är gammal och förskolan har fått en ny läroplan efter bokens publicering. En anledning till detta är att vi sett en tydlig koppling mellan denna och de svar som vi fått av våra informanter.

Resultat

Vi kommer här att presentera svar från våra informanter samt resultat från våra observationer. Vi har valt att presentera svar där det finns likheter mellan dem, men även svar där det finns markanta skillnader. Vi har även valt att kategorisera in dem under tre större rubriker; språk, samling och genus. Dessa har vi sedan analyserat för att ge vår uppsats ett större djup.

Språk

Vi kommer under denna rubrik att presentera hur pedagoger arbetar med barns språkstimulering och hur dessa ser på den språkliga stimulansen i förskolans verksamhet.

Språklig stimulans i förskolans verksamhet

De flesta av pedagogerna är eniga om att samlingen bara är en del av den språkliga stimulansen. Det är varenda aktivitet och situation, från välkommandet i tamburen och den fria leken till de lärarstyrda tillfällena och aktiviteterna. Några pedagoger säger att de omedvetet använder begrepp som har med språket att göra, medan de i andra situationer har medveten språkträning.

*[...]Språklig stimulans är en hel dag på förskolan.
(Karin)*

En av informanterna anser att språket är en naturlig del och att det finns med i allt de gör. Det är viktigt att som pedagog tänka på vardagsspråket och att pedagogerna medvetet hjälper barnen att utveckla språket för att ge dem så mycket variation som möjligt. Det är viktigt att barnen får så många ord med sig som möjligt för att utveckla sin förståelse och förmåga till kommunikation.

*Språket är ju något naturligt så att mycket utav det[...] [...]när jag också tänker språk då va, det är ju det här med vardagsspråket men det är ju också medvetet att man går in i och vill lära dem ännu mer med språket.
(Anna)*

På pedagogens förskola samtalar de mycket med varandra under dagen och pedagogerna hittar områden som intresserar barnen där flera av dem har en gemensam referenspunkt, till exempel om de lekt tillsammans ute på gården eller något liknande.

*[...]Jeller om man pratar om något som man gjort ute på gården eller så att det är viktigt med samtalet.
(Anna)*

En del av pedagogerna nämner måltiderna som språkstimulerande tillfällen. Där får barnen sjunga en ramsa innan de börjar äta. Några av förskolorna delar upp barnen i olika rum när det är dags för mat för att kunna samtala med barnen i en lugnare atmosfär. Då kan pedagogerna samtala med barnen om det som intresserar dem.

[...]Jatt man inte är för många i samma rum. Så att man har barnen vid bordet och där samtalar man.

(Karin)

En av pedagogerna anser att språk och matematik är förknippade med varandra. Pedagoger ger exemplet med att om de delar en frukt talas det om de olika sätt en frukt kan delas i. En annan pedagog berättar att varje barn får svara på en fråga innan det får lämna bordet.

[...]Efter maten, man delar frukt och man pratar om det och ja, hur många behöver vi och..ja så att de får tänka lite..att man ger dem utmaningar och ja, det blir ju träning att de får lära sig och fundera, eller att tala om hur de tänker för det är inte alltid så lätt.

(Anna)

Pedagogerna har enstämmigt gett uttryck för att språkstimuleringen hör ihop med motoriken. Likaså har de också svarat att grovmotoriken främjar språkutvecklingen. En teori som finns bland pedagogerna är att barnen när de är yngre får springa och leka mycket för att öva upp grovmotoriken. Detta för att det skall vara lättare att börja med finmotoriken sedan när barnen blir äldre, det är denna som krävs för att börja lära sig skriva.

[...]främjar vi grovmotoriken och det främjar ju också språkutvecklingen. Har man motoriken med sig så kommer det andra lättare också.

(Ann-Katrin)

Analys

Vi har här valt att presentera likheter i informanternas svar. Varför vi har valt att presentera likheter i våra informanternas svar är på grund av att vi förstått att deras syn på språk och sättet att använda det liknar varandra och vi anser att detta utgör ett gemensamt synsätt på våra informanternas förskolor.

Vi har i informanternas intervjusvar sett att de är medvetna om språket och dess betydelse för barnens utveckling. Här är de enstämmiga om att samlingen inte är det tillfälle då den språkliga stimuleringen är som störst utan att det finns andra tillfällen där stimuleringen är större, som till exempel vid matsituationerna. Medvetenheten finns också hos pedagogerna när de berättar om att det är viktigt att utgå från barnens tankar och erfarenheter för att det skall bli meningsfullt för barnen. Pedagogerna ser vikten av att arbeta med vardagsspråket och att den språkliga stimuleringen finns med under hela dagen i alla situationer med barnen. Detta visar på att de har kommit långt i sitt arbete eftersom arbetet med språket sker automatiskt. Det är inget som de dagligen behöver tänka på.

Hur arbetar de med barnens språkstimulering?

På en av förskolorna finns det berättargrupper där en av pedagogerna tar med några av de större barnen och så får de gå ifrån verksamheten en stund. Likaså kan det också vara barn som de är osäkra på gällande den språkliga utvecklingen. Den här pedagogen menar också att det under de senare åren tycks ha skett en försämring i den språkliga utvecklingen hos barnen och vill därför med detta arbete försöka att motverka denna försämring.

Tidigare år så har vi haft barn som har behövt lite mer språkstimulans så då har vi haft dem i en grupp och så har vi kallat dem för att det är en berättargrupp.
(Anna)

Flera av pedagogerna delar in barnen i grupper efter deras ålder men de delas även in efter sin utvecklingsnivå under samlingarna för att barnen skall få en så stor chans som möjligt att utvecklas både som individer och i grupp. Ett sätt att arbeta med språket i samlingen är att dela in barnen i grupper. De delas då in dels efter sin ålder och även sin utvecklingsnivå. De arbetar med språket i till exempel berättargrupper där barnen får berätta något för varandra utifrån en bild. Likaså lyfter pedagogerna vikten av att dela in barnen i grupper med färre barn eftersom alla barnen får ökade möjligheter till kommunikation.

Vi har haft så nu att vi har delat upp gruppen beroende på vilken ålder för då kan vi lägga nivån just språkmässigt där de står utvecklingsmässigt. Man har möjlighet att när man är färre barn i grupperna då får de chansen att prata, berätta.
(Karin)

[...]så får de titta på en bild eller man har några bilder men man väljer ut en bild och så får de berätta vad de ser i den bilden.
(Anna)

Något som också nämns är att de i sitt arbete får hjälp av talpedagoger och logopedier. Flera av pedagogerna anser att det är lättare att leka in detta med barnen än att de skall börja med arbetet i senare åldrar, när de skall börja skolan, eftersom det då skall fokuseras på mycket annat.

[...]utan vi har ju då bra kontakt med logopeden också som vi kan få tips och idéer och sådär av.
(Anna)

[...]så kan vi på något roligt sätt leka in det så har man ju liksom gjort något i alla fall.
(Anna)

Många av pedagogerna nämner speciella sånger och ramsor, lekar och övningar som görs med alla barnen men att det främjar något eller några av barnen lite mer. Pedagogerna berättar inte för barnen varför vissa sånger sjungs eller varför vissa lekar leks och detta är för att inte något barn skall känna sig utpekad och utsatt. Om det i barngruppen finns ett barn med en språkstörning är det lättare att anpassa en del av aktiviteterna efter detta/dessa barn för att veta var den lägsta nivån skall läggas samtidigt som de arbetar så att alla barnen får med sig något.

Om jag har ett barn som har svårt för en viss sak tar jag ju med det som en naturlig del utan att peka ut barnet på något vis.
(Karin)

I studien är arbete enligt TRAS (Tidig registrering av språkutveckling) en metod som uppmärksammas. TRAS är ett material som inte bara syftar till att barnens språkutveckling kommer i fokus utan även andra moment såsom rörelse, koncentration och socialt samspel. Arbetet med TRAS medför att pedagogerna upplever en trygghet eftersom metoden syftar till att se var varje barn befinner sig i sin utveckling.

Vi går ju efter TRAS- Tidigare registrering av språkutveckling, det har vi arbetat efter i hela kommunen. [...] Och då fångar vi ju upp alla barnen då...även om de inte har problem med sitt språk gör vi ändå den kontrollen.
(Ann-Katrin)

Analys

Pedagogerna svarar enstämmigt att de, för att främja barnens språkutveckling, delar in barnen i grupper. Dessa grupper har sin basindelning efter ålder men stor vikt läggs också vid barnens utvecklingsnivå. Vi ser att detta är något genomgående hos alla pedagoger och det visar att de kommit långt i sitt pedagogiska arbete med barnen eftersom de arbetar med barnen som olika individer och inte bara efter ålder.

Något som flera av pedagogerna svarat är att de inte ser barn i behov av särskilt stöd som ett hinder. Om man måste arbeta med särskilda lekar som främjar dessa barns språk ser man det som något som de kan använda i hela barngruppen. Vi har genom att analysera de svar som våra informanter gett förstått att de använder sig av lekarna i hela barngruppen för att de inte vill utpeka barnet som har behov av särskilt stöd. Detta är viktigt för att barnet i behov av särskilt stöd skall känna gemenskap med de andra barnen. Att pedagogerna inte utpekar detta barn visar att dessa kan hantera barngruppen trots dess stora variation i den språkliga utvecklingen.

Samling

Vi har här valt att presentera samt analysera de svar vi fått från våra informanter gällande samlingar i förskolan. Vi kommer att presentera vad informanterna anser om samlingens funktion, vad den skall innehålla och barns roller i den.

Pedagogernas föreställning om samlingens funktion

Flertalet av pedagogerna säger att de inte har traditionella samlingar och att de inte har samlingar varje dag.

Vi har inte samling varje dag.
(Anna)

Så här är det, vi har ingen traditionell samling här[...]
(Birgitta)

Informanterna menar att teman som kan användas under samlingen är sånger, rim och ramsor. Likaså menar de att det är en gemenskap, att sitta ner och lyssnar på barnen. Det är viktigt att vara artig gentemot barnen när de talar och låta dem tala till punkt. Barnen får i samlingen lära sig varandras namn och stärker sin identitet i gemenskap med andra.

[...]man är artig, man stannar upp och man låter dem prata till punkt så att man inte avbryter varandra.
(Birgitta)

På hösten har vi ju lite mer gruppstärkande då när vi ska lära känna varandra lite mer, man sjunger namnsången och så.

(Anna)

Under samlingen är det ett turtagande, att visa varandra hänsyn vilket pedagogerna menar är en gyllene regel att arbeta efter. Ytterligare områden som pedagogerna anser stimuleras under samlingen är språket, matematik, sagoläsning, läsförståelse och det sociala samspelet.

[...] Bland annat att få in matbiten, få in sagoläsning, det är läsförståelse och den biten. Det sociala samspelet också.

(Karin)

I den andra samlingen väljer pedagogen att räkna barnen. Pedagogen väljer ut en pojke som de skall börja räkna på. Barnen räknar högt tillsammans och pekar samtidigt på den som har just det numret. De är sammanlagt 17 barn den här dagen, fem flickor och tolv pojkar. Pedagogen frågar barnen hur många de ska vara när alla är med och får svaret "19" av en pojke. När hon frågar hur många som saknas svarar barnen i kör namnen på de barn som inte är där och att det blir två.

(Observation två)

De får tillsammans räkna hur många de är istället för att varje barn säger sin siffra. På så sätt behöver ingen känna sig utpekad. Hon låter barnen fundera på hur många barn som fattas genom att fråga efter vilka barn som inte är där. Genom att de sa namnen på de barn som inte var där fick de fram ett tal, två.

Vid den andra samlingen gjorde de bland annat en lek där varje barn får hitta på något med kroppen som låter, och där de andra barnen gjorde likadant. Exempel på läten är klappa händerna, stampa med fötterna och knäppa med fingrarna. Alla som ville fick synas i leken, barnen fick välja själva. De barn som hoppade över var pojkar som annars syntes väldigt mycket, men här ville, eller vågade, de inte. Pedagogen applåderade och berömde efter att varje barn avslutat sin del.

(Observation två)

Pedagogen som ledde den här samlingen valde inte lekar som var genusbetonande utan syftade istället till att stärka barnen som individer. Hon valde lekar som verkade neutrala ur ett genusperspektiv. Pojkarna som valde att avstå från att leda blev utan beröm.

Flera av pedagogerna säger att det är viktigt att leka under samlingen. Leken underlättar barnens lärande. Många av pedagogerna menar också att det är viktigt att lyssna på barnen när det skall påbörjas nya teman. Detta för att få barnen intresserade och nyfikna på det de gör. De lägger också vikt vid att anpassa samlingen utefter hur barngruppen ser ut och hur dagsläget är.

Vi har fokus och utgångspunkt från barnen och deras intressen och behov.

(Birgitta)

Barnen blir mina redskap. Utan dem hade det inte blivit någonting ändå.

(Jannike)

En funktion som samlingen har är att pedagogerna skall hinna se alla barn och hinna hälsa på dem och göra så att de känner sig bekräftade och välkomna. När vi frågar pedagogerna om de ser några hinder med samlingen är det flertalet av pedagogerna som känner att det finns

hinder. En av pedagogerna svarar dock att det är förskollärarens uppdrag att inte se hinder utan att istället vända på det så att möjligheterna synliggörs.

*Det är ju vårt uppdrag att inte försöka att se hinder.
(Birgitta)*

Analys

Något som pedagogerna är överens om är att det är svårt att ha samling, där alla barnen är intresserade, eftersom det idag är stora barngrupper. En av informanterna svarar att det dock är deras uppdrag som pedagoger att inte se hinder i verksamheten utan att istället se möjligheterna, vilket Lpfö 98 (2006) också styrker.

Pedagogerna menar att de använder sig av barnen i samlingen vilket är en viktig utgångspunkt. Samlingen skall fungera som en dialog mellan pedagog och barn och inte en monolog där endast pedagogen talar. Om pedagogerna använder sig av barnen i samlingen och låter dem komma till tals samtidigt som de lyssnar på vad barnen säger så blir det ett meningsfullt lärtillfälle för både barnen och pedagogen. Eftersom pedagogerna sagt att de ser samlingen som ett viktigt inslag i förskolan kan man fråga sig varför samlingen inte förekommer varje dag? Vi tror dock att detta kan bero på att man ser till barngruppens dagsform, det vill säga att om barnen behöver göra en annan aktivitet istället ses inte samlingen som ett moment som *måste* vara med varje dag. Likaså kan det bero på att pedagogerna inte anser att en samling med alla barn är fördelaktigt utan att de istället delar in barnen i mindre grupper vilket innebär att pedagogen hinner se varje barn.

Teman under samlingen

Att de använder sig av sagor och berättelser i olika teman är vanligt förekommande. De arbetar med teman som sträcker sig över hela terminen och teman kan till exempel vara värdegrunden eller språket.

*[...]språket som tema under en längre period som en ännu längre övergripande bit så att nästa period som vi börjar på till hösten då så ska vi ha värdegrunden[...]Mycket sagor och lite teater och såna där grejer[...]
(Cecilia)*

Det är viktigt att förtydliga och konkretisera för barnen, att om de till exempel sjunger ”Bä bä vita lamm” så konkretiseras sången med hjälp av olika föremål, till exempel genom flanosagor och andra konkreta föremål.

*Det är viktigt att vara konkret[...]Flanosagor är ett konkret sätt. Skogen är ett konkret sätt. Abstrakta saker är svårt att förklara för barn[...]
(Karin)*

Något som flertalet av pedagogerna svarar är att de stora barngrupperna är ett hinder för samlingen. De menar att det är svårt att vara den pedagog som leder samlingen samtidigt som de skall försöka att säga till de barn som avbryter eller sitter och stör. Samtidigt anser flertalet av pedagogerna att meningen med samlingen är att barnen skall lära sig att kommunicera med varandra men även att barnen skall lära sig att vänta på sin tur.

*[...]och så för att lära sig hur man pratar eller hur man kommunicerar genom att en pratar och att de andra väntar på sin tur[...]
(Anna)*

Vid den andra samlingen började pedagogen samlingen med att låta barnen presentera sig själva med att säga sitt eget namn så att alla hörde. En pojke (vi kan kalla honom Alex) är lite blyg och tystlåten så en annan pojke (vi kan kalla honom Kalle) säger hans namn i stället. Pedagogen säger till Kalle att Alex kan säga sitt eget namn. När pedagogen hör att Alex säger sitt namn berömmar hon honom och låter nästa barn säga sitt namn.

(Observation två)

Vid vår andra observation var pedagogen uppmärksam på att alla fick chansen och möjligheten att komma till tals. Denna ansåg det viktigt att stärka vissa barn som annars är tysta och genom att alla får säga något frammanas även dessa barn att tala. Detta gör pedagogen genom att låta barnen säga sitt namn. Denna pedagog är genusneutral i sitt arbete, och hon valde lekar och aktiviteter som inte påverkas av om det är en pojke eller en flicka som deltar.

Några av pedagogerna berättar om hur barnen en dag i veckan får ha med sig en leksak eller en sak hemifrån där barnen själva får berätta om det som de har tagit med sig. Detta för att stärka barnen och för att de skall bli säkrare på att prata inför en grupp. Här kan pedagogerna ibland dela in barnen så att de inte har hela barngruppen på en gång eftersom det kan vara tröttsamt för dem eftersom de är många i en barngrupp.

Sen så har vi till exempel leksaksvisning en dag i veckan och då får de ha med sig en leksak och så får de... antingen tar vi alla barnen eller så delar vi upp dem i grupper, de mindre och de större då...]så kan man genom med de större barnen då få dem att prata lite mer också då, man har tiden till det då. Och då får de visa sin leksak och berätta om den här och ja det är ju allt det där med att våga prata i grupp och att växa lite.

(Anna)

Analys

En likhet som vi sett i våra informanternas svar är att deras syn på vad man skall ta upp och gå igenom i samlingen är överensstämmande med varandra. Saker som man kan göra under samlingen är till exempel sagor och teatrar av olika slag samt att barnen får lära sig att vänta på sin tur. Alla dessa är exempel på genusneutrala teman som man kan använda sig av i samlingen men sättet som man använder dem på gör att det inte blir genus neutralt, som till exempel vilka sagor man berättar eller vilka teatrar man väljer att spela upp. Vi kan också se att det kan uppkomma problem då de har leksaksvisning, som en pedagog beskriver, eftersom barnen antagligen inte har med sig genusneutrala leksaker. Detta kan istället motverka deras genusarbete istället för att främja det samtidigt som det är en viktig del att ha med eftersom barnen får lära sig att samtala i grupp och att detta då stärker barnen.

Barnens roll i samlingen

Det är viktigt att barnen får vara aktörer i samlingen, att de får vara med att bestämma och att pedagogerna ser till barnens intressen och idéer. Flertalet av informanterna är dock enstämmiga gällande att barnen är det viktiga och att det utan dem inte blir någon samling. Det är viktigt att se till barnens intressen som utgångspunkt i det dagliga arbetet. De menar också att det spontana är viktigt och att hänsyn skall tas till barnens dagsform. En av pedagogerna menar att alla barn inte kan sitta ner och vara koncentrerade under en hel samling och som pedagog är det viktigt att göra aktiviteter under samlingen som stimulerar de barnen också.

Och det är ju att få med barnen i tänket för att hela tiden ha utgångspunkten: barnen.

(Birgitta)

Och hur dagsläget är. Det här spontana är viktigt. Vissa dagar kan vissa barn inte sitta, det funkar inte. Då kanske man ska ha nånting annat om man vet att det är det dom behöver just nu.

(Karin)

Genus

Arbete med genus

De intervjuade pedagogerna arbetar med genus på många olika sätt. Vissa arbetar inte med genus alls utan tycker snarare att det är en trend. Något som pedagogerna har gemensamt är att de anser att barnen skall erbjudas alla möjligheter oberoende av kön. Bara för att könet säger att barnet är en flicka eller pojke innebär inte det att de skall leka med speciella leksaker eller leka speciella lekar. Däremot betyder inte det att barnen automatiskt vill leka med allt som de erbjuds. Den vuxne får acceptera att det inte går att styra vad de väljer att leka med. En faktor som är viktig att tänka på är hur mycket barnen präglas hemifrån.

Det är en trend, har inte gått in för det så mycket.

(Karin)

[...]att det också är förstärkt hemifrån också.

(Birgitta)

Några av pedagogerna anser att det inte skiljer sig mycket mellan pojkar och flickor i deras beteende. De menar att de har både pojkar och flickor som är högljudda, och flickor och pojkar som är tysta, att det inte är något som är styrt utifrån deras kön. En pedagog belyser att om det finns barn som är maskulina kan dessa barn behöva feminint inflytande för att väga upp det maskulina beteendet.

Är det såna barn som är killiga som kanske behöver ha tjejiga influenser för att mjuka upp den killiga sidan.

(Karin)

En pedagog berättade att de arbetar med taktil stimulering där de använder sig av massageövningar. Detta är något som både flickor och pojkar behöver och det är viktigt att tillfällen som erbjuds fångas och att det barnet erbjuds detta lugna tillfälle under dagen. Det är meningen att både flickor och pojkar får prova på detta.

Ja vi gör allt detta som både tjejer och killar ska få prova på. För det andra mjukiset, det får de ju ändå killarna, tack vare att det är tjejer som är mycket runt dem.

(Birgitta)

En pedagog belyser även att flickorna inte skall ges någon extra försiktighet och omsorg när de slår sig till exempel, för det får inte pojkarna.

Nämen det är ju inte något extra dalt med tjejerna heller eller pojkarna. Utan det är ju samma.

(Ann-Katrin)

I slutet av samlingen på den första observationen får barnen välja vad de vill göra med hjälp av en tavla. På tavlan finns bilder på aktiviteter som barnen kan välja mellan. De flesta av aktiviteterna har de kommit på tillsammans med pedagogerna på förskolan och tillsammans har de anordnat aktiviteterna. När barnen valt aktivitet får de sätta sina egna kort på aktivitetens bild. När det är fyra kort på en aktivitet ses aktiviteten som upptagen.

Vid den första observationen ville en pojke leka i sandlådan men eftersom den inte finns med på tavlan som en aktivitet duger inte det som svar, men pedagogen svarar ”att det får väl gå ändå”.

När en pojke och flicka anser att samlingen är över vill de gå därifrån. Pojken får en tillsägelse om att gå och sätta sig. Flickan får ingen tillsägelse av pedagogen men går tillbaka ändå.

Strax efteråt tilltalar pedagogen tre av flickorna som en grupp och låter dem gå till tavlan och sätta ut sina kort. Den ena flickan påpekar att hon inte har något kort och en pojke svarar att hon kan gå ändå, vilket pedagogen också bekräftar. Pedagogen märker inte, eller väljer att ignorera, att den fjärde flickan och en tystlåten pojke följer med till tavlan. Pojkarna som är kvar tilltalas vid namn och ges förslaget om att gå till skogen eller att leka i sandlådan, istället för att göra någon av de andra aktiviteterna som finns med på tavlan. Några pojkar försvinner in i skogen och resten av pojkarna går fram och väljer som de vill utan att bli tillsagda.

(Observation ett)

Pojken och flickan som vill lämna samlingen blir inte tillsagda tillsammans, bara pojken blir tillsagd. Flickan behövde inte sägas till för hon gick tillbaka ändå. Det kan bero på att flickan är van vid att göra som andra blir tillsagda och lyda utan protest. Trots att hon gjorde något hon inte fick rättade hon till det genom att göra det som pojken blev tillsagd.

Pedagogen gjorde så att flickorna fick gå, och sedan gav hon pojkarna andra alternativ än de som fanns på tavlan. Först är hon noga med att sandlådan och skogen inte fanns som alternativ, men när flickorna är vid tavlan får pojkarna ändå möjligheten att få vara i skogen och i sandlådan.

Materialet som de har på pedagogens förskola inspirerar barnen till att tänka könsneutralt. De känner att de har en vinst genom att de har undvikit de traditionella leksakerna som till exempel dockor och bilar. De har istället en könsneutral miljö där det inte finns några färdiga leksaker utan barnen får skapa sig egna leksaker. Detta främjar barnens fantasi och kreativitet. Materialet på förskolan är viktigt för att alla skall få möjligheten att prova på och att få göra sina egna val. De vill se till individen istället för till könen.

Nej det kan man väl säga att materialet här och miljön inspirerar ju till att tänka könsneutralt. Så där har vi ju en vinst i det då att vi har skippat detta med traditionellt dockor och bilar, ett exempel bara. Materialet är ju a och o här för att alla ska kunna pröva på, och få göra sina egna val då, det är ju demokrati.
(Birgitta)

Några av de intervjuade pedagogerna berättar att de har börjat arbeta med genus på sina planeringskvällar och på arbetsplatsträffar. De har då börjat arbeta med sig själva först för att skapa en grund för att sedan kunna fortsätta arbetet mer tydligt i barngrupperna. De börjar med små uppgifter som att försöka se till att alla får lika mycket tid i samlingen eller att

barnen får vänta på sin tur vid påklädning. Detta är svåra delar, dels för att det barn som får en tillsägelse har fått mer tid och dels under påklädning är det lätt att hjälpa dem som snabbt vill ut för att få lugn i tamburen.

[...] och kanske lite mer killarna och dom är lite mer brötiga och så kommer dom och behöver hjälp med dragkedjan och då kanske man hjälper dem snabbt fast det står nån jag håller på med och då kan dom gå ut och det blir lite lugnare för de som är kvar. Men så ska man inte göra utan de får vänta dom också.
(Cecilia)

Analys

När barnen fick välja vilken aktivitet de ville göra efter samlingen såg pedagogerna flickorna som en grupp och pojkarna som individer. Man kan fråga sig om det beror på att flickorna var få till antalet. Pedagogerna hade istället kunnat säga namnen på varje enskilt barn så hade alla känt sig utvalda och uppmärksammade. Pedagogerna gav pojkarna andra alternativ att leka med efter att flickorna, och den tystlåtna pojken, valt aktivitet att göra efter samlingen. Pedagogerna tappade kontroll över gruppen och bröt mot det som denna själv sagt, att barnen skulle välja aktivitet på tavlan och inte göra något annat. Här gav pedagogerna med sig för att tillfredsställa pojkarnas önsknings. Är detta något som brukar hända? Om barnen påpekar vad de vill göra istället så ändrar pedagogerna åsikt om vad som gäller? Här kan man tydligt se att det görs skillnad i pedagogers förhållningssätt gentemot barnen utifrån kön samtidigt som man också ser att pedagogerna inte agerar som denna sagt i intervjun. Vid intervjuerna svarar pedagogerna enhälligt att de inte gör någon skillnad på flickor och pojkar. Tror pedagogerna att de arbetar på ett visst sätt när de faktiskt arbetar efter ett annat?

En av våra informanter (Birgitta) anser att det är en skillnad på flickor och pojkar. Hon menar att flickor är mjuka medan pojkar inte förväntas vara det. Genom att ha detta synsätt antas pojkar och flickor vara olika och pedagogerna talar då emot sig själv när denna också säger att de tänker könsneutralt på förskolan. Deras material är, och inspirerar till, att tänka könsneutralt, men hjälper det om pedagogens synsätt är något annat? Kan det vara att pedagogerna istället förstärker skillnaderna mellan könen?

Flickors och pojkars olika roller under samlingen

Under samlingen är det viktigt att lyfta fram de barn som är försiktiga och blyga och inte talar mycket. Pedagogerna betonar vikten av att försöka dämpa de kaxiga och högljudda barnen. Det går på automatik att dämpa de barnen för de behöver inte stärkas ytterligare i samlingen. De högljudda barnen kan vara barn som syns mest utanför samlingen men som syns minst i samlingen. I pedagogernas svar framgår att det oftast är pojkar som syns och tar för sig mest.

Vi försöker nog att tänka mer på att försöka lyfta de som har blivit mer försiktiga, som inte pratar så ofta och så dämpa de (pojkarna) som ofta är lite kaxiga som hörs och vet bäst. Det är faktiskt så, det blir så med automatik för de tar så stor plats så de behöver inte stärkas ytterligare.
(Birgitta)

Det gäller att alla barnen får ta plats och komma till tals och finns det barn som inte vågar prata är pedagogens roll att försöka få igång detta barn. Om det är för många barn i samlingen med få vuxna kan det bli svårt att hinna med alla barn samtidigt som pedagogerna skall säga åt de barn som sitter och stör.

*Och det är ju alltid någon som blir bortglömd, det är ju det.
(Jannike)*

Flera av pedagogerna menar att det är en genomgående skillnad på pojkar och flickor. Flickorna är mognare och tar mer hänsyn till varandra och visar större empati än pojkarna. Pedagogen tycker därför att det är viktigt att arbeta med känslor för att få pojkarna att förstå och för att få dem att känna efter. När dessa beteenden är förstärka hemifrån är det svårt för pedagogerna att bryta dem. Pojkarna tar för sig mer och detta försöker en annan pedagog dämpa för att det skall bli lika tid för alla, pojkarna får vänta på sin tur. Gränssättning är något som en pedagog arbetar med för att barnen som tar stor plats skall förstå att det finns andra barn förutom en själv.

*Om man tar den barngruppen som är nu så är de ju mycket mer försiktiga de här tjejerna, även om de har blivit lite mer pojk- tjejer för att miljön uppmuntrar till det men de tar ju inte alls lika stor plats. De gör det ju liksom med finesse och läser av på ett annat sätt. Pojkarna dundrar på, är mer yviga.
(Birgitta)*

Vid den första observationen berättar pedagogerna att handen skall räckas upp när någon vill svara. Pedagogen börjar sedan ställa frågor till barnen och några pojkar svarar rätt ut. En pojke räcker upp handen men då han inte får någon uppmärksamhet försöker han ropa pedagogens namn. Detta fungerar inte heller och när pojken ropar svaret rakt ut får han en tillsägelse om att räkka upp handen. Därefter börjar pedagogerna använda sig av handuppräkningsystemet. När pedagogerna ställt en fråga väljs det barn som räckt upp handen snabbast. De andra barnen får inte tid att fundera utan pedagogerna vill bara ha rätt svar på frågan. Sedan låter hon en tystlåten pojke svara på kommande fråga istället för att ge ordet till någon av de andra pojkarna som ihärdigt räckte upp handen. En flicka som räckte upp handen emellanåt fick inte svara på en fråga förrän väldigt sent. De andra flickorna räckte aldrig upp handen.
(Observation ett)

Denna pedagog uppmärksammade inte att det var flera av pojkarna som ropade pedagogens namn rakt ut för att få uppmärksamhet och bli tilldelad ordet. Att söka pedagogens uppmärksamhet fungerade eftersom några av pojkarna flertalet gånger fick svara på frågor. När en flicka till slut fick ordet var det genom att hon stillsamt hade suttit och räckt upp handen och väntat på att bli tilldelad ordet.

Den här pedagogerna utmanar inte barnen med sina frågor, utan vill ha korta, snabba svar. Pedagogen låter första barnet som räckt upp handen svara. Detta får oss att fundera på om det är därför som flickorna knappt räckte upp handen, att de tillsammans med några andra pojkar förstått att det inte är någon idé att räkka upp handen, när pedagogerna ändå inte väntar in så att alla barn får fundera. Pedagogen utmanade inte barnen med att låta dem fundera, utan undrade mer om barnen kom ihåg olika saker som pedagogerna nämnde att de gjort. Eftersom pedagogerna förväntar sig korta svar det blir de som snabbt räcker upp handen som får svara. Observationen visade att de som räckte upp händerna var pojkar och detta gör att det blir en könsbunden utfrågning i samlingen.

En bit in i den andra samlingen ställer pedagogen frågor om vad barnen har gjort under våren. Istället för att fråga om vilka olika saker de gjort ställer hon frågor om ett projekt som pågått. När hon ställt en fråga låter hon barnen fundera några sekunder innan hon väljer något av de barn som räckt upp sin hand. Hon bekräftar svaret antingen med att upprepa det som barnet sagt eller genom ett jakande svar. Här är det både flickor och pojkar som svarar på hennes frågor, som ibland fick barnen att fundera ordentligt.
(Observation två)

Pedagogen ställer sedan en del frågor, där de barn som räcker upp handen får svara men pedagogen väntar med att välja ett barn så att alla får fundera en stund. Hon väljer även att fokusera på ett ämne så att hon kan ställa djupare frågor om ämnet. Hon bekräftar barnet och vill gärna att barnen svarar med fler än ett ord. Pedagogen ställer många frågor så att alla skall få möjlighet att svara.

Analys

Vi har valt att ställa dessa två olika observationer mot varandra eftersom pedagogernas förhållningssätt skiljer sig åt gentemot barnen. Vad är det som gör att pedagogernas arbetssätt skiljer sig åt? Som man sett i föregående exempel (observation ett och två) arbetas det utifrån två helt skilda sätt, vilket får en att inse att pedagogers förhållningssätt ser väldigt olika ut på olika förskolor men även också inom samma förskola. Eftersom dessa två pedagoger arbetar inom samma arbetslag kan detta bli ett problem för barnen då pedagogerna har olika sätt att se på flickors och pojkars roller i samlingen. Barnen vet inte hur de skall agera eftersom förväntningarna på dem skiljer sig åt beroende på vem av pedagogerna som håller i samlingen. Pedagogerna betonar också vikten av att lyfta fram de barn som är försiktiga och blyga, samtidigt som man skall dämpa de högljudda barnen. Pedagogen i den första observationen väljer att inte dämpa de högljudda barnen utan ignorerar dem istället. Man kan då fråga sig vilket som är bäst? Att dämpa de högljudda barnen genom tillsägelser är också en form av uppmärksamhet, och löser man detta genom att ignorera dem istället?

Om man jämför observation ett och två låter pedagogen i den andra observationen barnen fundera innan de förväntas svara. Detta såg vi i mindre utsträckning i observation ett då den pedagogen ofta lät den som räckte upp handen först svara på frågan. Mitt under den första observationen bryter pedagogen sitt eget mönster (att den som räckt upp handen först får svara) genom att låta en tystlåten pojke, som inte räckt upp handen, svara på frågan. Här kan man fråga sig om pedagogen själv reflekterat över sitt förhållningssätt och ändrade sig i sitt tillvägagångssätt på grund av detta eller om det hade andra orsaker.

Vi har sett en likhet med vad en informant svarat i en intervju där hon sagt att man skall lyfta fram de lite mer försiktiga barnen och att dämpa de som mer högljudda. Vi ser här en likhet med observation nummer två där denna pedagog agerar på ett sätt som lyfter alla barn, oavsett kön eller ålder. Informantens svar skiljer sig åt vid en jämförelse med observation nummer ett där pedagogen väljer att inte dämpa de högljudda och stärka de tystlåtna. När denna pedagog dock väljer att ändra sitt förhållningssätt gentemot barnen, mitt under samlingens gång, arbetar även hon efter detta förhållningssätt (att stärka de tystlåtna och dämpa de högljudda).

Pedagogernas syn på genus

En pedagog anser att deras lokaler och dess material är anpassade till båda könen och känner att det alltid varit så. Pedagogen ifrågasätter även varför pojkar inte kan vara flickor och varför flickor inte kan vara pojkar och undrar om pojkarna skall tvingas att leka med flickiga saker och vise versa. Pedagogen ser det som en naturlig del att pojkar vill leka det som tolkas som pojklekar, och att de har ett behov av det. Eftersom det är en kvinnodominerande arbetsgrupp anser pedagogen att de istället dämpar leken när den egentligen borde uppmärksammas som något positivt. Pojkar har sina sätt att söka kroppskontakt.

Jag tror att eftersom vi e en kvinnodominerande arbetsgrupp så tror jag kanske många gånger att vi dämpar just pojklekar väldigt mycket, men jag tror att vi ska göra tvärtom istället. Vi ska uppmuntra till det många gånger, för jag tror att det glöms bort.

(Karin)

En annan pedagog undrar varför könen skall blandas ihop och anser det istället viktigt att hålla isär pojkar och flickor och se dem som individer. Däremot skall ingen behandlas orättvist för att någon annan skall få en fördel eller att flickor inte får göra vissa saker och pojkar får göra mycket.

Varför ska man blanda ihop könen, kan man inte få ha flickor och pojkar och att det är olika individer [...] sen så ska man inte behandla den ena orättvist så att någon annan får en fördel.[...] på nåt sätt tycker jag om att det är en skillnad. Sen ska inte det betyda att flickor inte får göra det och pojkar får göra massor. Så ska det ju inte vara. Men samtidigt så tycker jag att man ska hålla lite isär på flickor och pojkar också.

(Jannike)

När det gäller bemötande av barnen anser de flesta pedagoger att de bemöter barnen på det sätt som behövs. Det beror inte på könet utan på hur individen är. Vissa barn vill skoja och andra behöver de gå lite mer försiktigt fram med. Vid samtal med barnen är det dessutom viktigt att ha ögonkontakt med dem.

Jag bemöter varje barn efter det sättet som de behöver bli bemötta på kan jag säga. Tycker jag att jag gör, och sen tänker jag inte på om det är en pojke eller en flicka. Utan att jag det är inte det att jag bemöter alla barn precis lika utan att jag..ja..utan varje barn som jag träffar eller pratar med gör jag på det sättet som det barnet kräver eller behöver bli pratat med eller kommunicerat med.

(Anna)

Analys

Vi har här valt att ta med dessa citat eftersom vi ser en skillnad i pedagogernas sätt att se på genus. Några av informanterna menar att det finns en skillnad på flickor och pojkar och att man i sitt arbete skall arbeta efter de här skillnaderna medan andra informanter menar att de möter barnen individuellt, alltså på det sätt som de behöver bli bemötta på. Lpfö 98 (2006) menar att man skall se till barnen som individer och inte utifrån kön. Detta dubbla sätt att se på genus försvårar arbetet i förskolorna. Vi kan dock inte anta att detta synsätt förekommer på alla förskolor, inte heller att detta är något gällande för alla förskolor men vi kan dock konstatera att det finns olika sätt att se på genus och att man måste vara medveten om detta.

Diskussion

Syftet med vår studie var att genom en observation se hur pedagogerna stimulerar barnens språkliga utveckling ur ett genusperspektiv samtidigt som vi i intervjuerna fick reda på vilka föreställningar pedagogerna har gällande barns språkliga stimulans samt flickors och pojkars kommunikation under samlingen.

Resultatdiskussion

Här kommer vi att presentera de resultat som vi fått fram i våra intervjuer och observationer. Det som vi valt att diskutera här är de variationer och likheter som framkom i våra informanternas svar och det som vi sett i våra observationer.

Utveckling av barnens språk

När vi intervjuade pedagogerna om hur de gör när de främjar barns språkutveckling svarar alla pedagogerna att de i någon form använder berättelser. Pedagogerna nämner saker som till exempel att låta barnen själva göra egna berättelser med hjälp av egna sagoböcker och flanosagor. Förutom att barnen kan hitta på sagor kan de hitta på skrönor och spökhistorier. Alla pedagoger arbetar på ett eller annat sätt för att barnen skall främjas i sin språkliga utveckling. En viktig del i barns språkutveckling är att barnen får möjligheter att berätta om saker menar Forsling och Högberg (2004). Pedagogen i andra observationen ställde många frågor till barnen så att alla barn fick en möjlighet att berätta. De som bara svarade kort försökte hon få att berätta mer. Forsling och Högberg belyser att berättelser banar väg för och utvecklar en god läs- och skrivförmåga. Svensson (1993) menar att samarbetet mellan pedagogen och barnet är viktig för interaktionen och för att det skall leda till att de båda förstår varandra samt till stimulering och utveckling. I vår första observation pratade pedagogen väldigt mycket och ville inte ha mer än korta svar på sina frågor till barnen. Andersson och Naucleur (1987) betonar att vuxna tar upp mer talutrymme än de egentligen behöver. Barnen i observationen är gamla nog att klara av en aktiv dialog.

Hagtvat Eriksen (2004) menar att en vanligt förekommande uppfattning idag är att talspråket utvecklas näst intill av sig självt medan skriftspråket måste läras in och då vanligtvis i formell form, i skolan. Hagtvat Eriksen menar dock att detta inte är helt sant. Talspråket utvecklas i samband med att barnen upplever och erfar olika saker. Därför är det viktigt att pedagogen i sitt arbete med barnen använder sig av deras intresseområden och deras erfarenheter för att göra det meningsfullt för dem. Detta är något som de pedagoger vi intervjuat också valt att lägga fokus på. Hagtvat Eriksen betonar att vid samtal med barnen skall fokus utgå från barnens intressen och erfarenheter. På så sätt utökas barnets förståelse för ord och uttryck. Det är, som flera av de intervjuade pedagogerna svarat, viktigt att samtala med barnen om det de är intresserade av för att de utvecklas, inte bara språkligt, utan det är även viktigt för identitetsskapandet och för självbilden. Vidare menar Hagtvat Eriksen att det inte bara är viktigt att pedagogen talar mycket med barnen utan att också kvaliteten på det de säger till dem är hög. De pedagoger som vi intervjuat menar att det är viktigt att ge barnen en så stor variation i sitt ordförråd som möjligt eftersom de kommer att ha nytta av det längre fram. Att kunna kommunicera är en viktig grund. Flera av pedagogerna menar att det vardagliga språket är viktigt, att barnen får ett rikt och nyanserat språk genom att de i sin vardag kommer i kontakt med så många ord som möjligt.

Språket och motoriken

Informanterna har alla enstämmigt gett uttryck för att språkutveckling och motorik har ett samband. De har också svarat att grovmotoriken främjar språkutvecklingen. Flera pedagoger tror att det kan vara så att om barnen i yngre åldrar får springa och leka mycket för att öva upp sin grovmotorik kan de sedan, när de blir äldre, lättare börja arbeta med finmotoriken, den som krävs för att barnen skall börja lära sig skriva. Parlenvi och Sohlman (1984) betonar att talet också är motorik och att de talmotoriska rörelserna måste läras in och bli automatiserade. Vidare betonar Parlenvi och Sohlman att om ett barn skall kunna röra sig samtidigt som det lyssnar, tänker och talar måste hjärnbalken och samarbetet mellan de båda hjärnhalvorna fungera. Denna utveckling är något som barnet skyndar på genom att det leker.

Språket under samlingarna utifrån ett genusperspektiv

Flera av pedagogerna säger att det är barnen som är delaktiga och som är med och bestämmer i samlingen. Likaså säger en av pedagogerna att det är viktigt att fånga upp barnen och om känslan finns att de inte längre stimulerar barngruppen är det viktigt att se det som en utmaning att återigen fånga upp barngruppens intresse. Rithander (1991) menar att olika former av samlingar kan tilltala olika kön eftersom flickor och pojkar kan ha olika intressen. De formella samlingarna gör att pojkar yttrar sig mer i samlingen medan flickor yttrar sig mer när samlingarna är informella och där frågorna är öppna. Flera av våra informanter menar att de upplever pojkarna som mer högljudda och flickorna som mer tystlåtna. Flera av pedagogerna svarade att det är viktigt att fånga upp barnen igen när barngruppens intresse håller på att försvinna. Vi menar att en relevant fråga att ställa sig är att om pedagogen väljer att försöka fånga upp barngruppen igen, vems intressen är det som de väljer att fånga upp? Är det de ”tysta flickornas” intresseområden eller är det de ”högljudda pojkarnas”?

När vi intervjuade informanterna frågade vi dem om de såg någon skillnad i hur flickor och pojkar kommunicerar i samlingen. Flertalet av dem svarade att de ansåg sig ha högljudda pojkar och tystlåtna flickor och vice versa. De ansåg således att det inte fanns en norm att utgå efter. Trots detta svarade några pedagoger att eftersom flickor utvecklar ett mer nyanserat språk tidigare än pojkarna visar sig detta i samlingen. Det fanns också pedagoger som svarade att eftersom flickor är mer mogna och visar mer finess märks det en skillnad i barnens sätt att kommunicera eftersom flickorna förstår turtagande i större utsträckning. Dessutom förstår flickorna i högre grad än pojkarna vikten av att få tala till punkt.

Samlingen och barnens roller i den

I den första observationen låter pedagogen pojkarna ta mer plats än flickorna när hon har samling med barnen och det framkommer tydligt när pojkarna söker hennes uppmärksamhet genom att bland annat säga hennes namn, medan flickorna sitter tysta. Odelfors (1998) belyser att pojkar får tillåtelse, och utrymme, att ta mer plats. Odelfors menar att det är vanligt att pojkar ropar rätt ut medan flickorna sitter och väntar på sin tur. Flickor behöver mer stöd av vuxna för att våga uttrycka sig. Detta har vi sett i vår första observation då pedagogen ger pojkarna mer plats och utrymme. Flickorna får då *ge* plats istället för att *ta* plats. Stöd är något som pedagogen inte ger flickorna tillräckligt mycket. Pedagogen ger pojkarna mycket mer uppmärksamhet än flickorna. Odelfors, Olofsson (2007) och Rithander (1991) betonar att det är pojkar som syns mest och att pojkarna även får mer uppmärksamhet och visas större intresse från pedagogerna i skolan. Den andra pedagogen vi observerade arbetar för att alla skall få lika mycket utrymme i samlingen genom att ställa frågor som barnen får fundera över en stund innan hon väljer vem som svarar. Denna pedagog hade inga pojkar som sökte mer

uppmärksamhet än andra. Precis som Odelfors menar är det barnens omvärld som skapar barnens olika situationer. Odelfors belyser även att om det är fler flickor eller färre pojkar vid något tillfälle, vågar flickorna tala mer. Vid den andra observationen var flickorna en mer än på den första observationen. Detta kan ha gjort att de ville synas mer. Rithander och Odelfors menar även att typen av samling påverkar flickornas agerande. Vissa samlingar är mer till fördel för pojkar än för flickor.

Flera av pedagogerna hävdar att de ofta får ge barnen uppmaningar och tillrättavisningar i samlingen, och att det är huvudsakligen pojkarna som får dessa tillsägelser. Rithander (1991) menar att det är viktigt att vara mer än *en* pedagog i samlingen eftersom den pedagog som leder samlingen inte skall säga till de barn som stör. Detta är något som pedagogerna har upplevt som ett dilemma. Om en pedagog ensam har ansvar för samlingen blir det också dennes uppgift att ge barnen tillsägelser kontinuerligt och samlingen kan då tappa fokus från det tänkta ämnet/temat. Detta innebär att det blir en negativ stämning i gruppen om det kontinuerligt är samma barn som får tillsägelser. Likaså kan barnets självförtroende sänkas. Det är viktigt att som pedagog inte kontinuerligt ge tillsägelser till enskilda barn inför hela barngruppen eftersom de andra barnen kan få negativa känslor till det barnet.

Flickan i första observationen som skulle lämna samlingen med en annan pojke gick snällt tillbaka när pojken blev tillsagd. Här var det som om pedagogen visste att flickan skulle lyssna ändå, för det är som Olofsson (2007) belyser, att flickor är lugna och kan fungera som "hjälpfröknar" som inte behöver sägas till.

Odelfors (1998), Olofsson (2007) och Rithander (1991) belyser att vuxna bemöter pojkar och flickor olika. De menar att pojkar ses som individer och flickor som en grupp. I observationen tilltalade pedagogen pojkarna separat och flickorna som en grupp. I den här barngruppen var det bara fyra flickor vilket gjorde det enkelt att tilltala dem som en grupp. Denna grupp med flickor fick välja givna aktiviteter, medan pojkarna fick ytterligare aktiviteter att välja mellan. Genom att inte ge flickorna möjlighet till samma aktiviteter motarbetar pedagogen Lpfö 98 (2006), som tydligt belyser att pojkar och flickor skall ges samma möjligheter.

När vi frågar pedagogerna om samlingen säger flertalet av dem att "vi har inte samling varje dag" (Cecilia). Ytterligare en pedagog säger att de "inte har traditionella samlingar på sin förskola" (Birgitta). En relevant fråga i sammanhanget blir således vad en traditionell samling är och innebär. Vad är det som avgör, när de samlas i grupp, om det kan kallas för samling eller inte? Rubinstein Reich (1996) menar att samling är när pedagogen sitter ner tillsammans med barnen och samtalar i grupp om sådant som barnen varit med om. Detta kan vara saker såsom sång, musik, rörelse, sagor och berättelser, upprop, väder och så vidare. Det är vanligt inom förskolan att kunskapsförmedlingen sker i form av att ett tema behandlas. Då kan frågan ställas varför inte pedagogerna vill kalla det som de gör för en traditionell samling eftersom vi i våra intervjuer kommit fram till att pedagogerna ofta tar upp någon av dessa saker i sina samlingar. Detta tror vi kan bero på att pedagogerna sätter stor press på sig själva och känner att de hela tiden vill fortsätta att utvecklas och inte stagnera i sitt arbete.

Pedagogerna beskriver samlingen som något socialt, att det i samlingen skapas en gemenskap där de sätter sig ner och lyssnar på barnen. Det är viktigt att vara artig gentemot barnen när de talar att den vuxna lyssnar på det barnen säger och bekräftar det, till exempel genom följdfrågor. I observationerna bekräftade båda pedagogerna barnens svar, antingen med att ge följdfrågor eller genom att upprepa det barnen sade.

Under samlingen är det ett turtagande, man ger och tar och pedagogerna menar att ”du skall behandla andra så som du själv vill bli behandlad.” (Ann-Katrin). Ytterligare områden som pedagogerna anser stimuleras under samlingen är språket, matematik, sagoläsning, läsförståelse, det sociala samspelet och att visa varandra hänsyn. Pedagogerna säger att de ser samlingen som en social aktivitet och att barnen utvecklar sitt språk liksom sina matematikfärdigheter. Eftersom flertalet av pedagogerna är överens om detta kan vi ställa oss frågan varför de inte har samling varje dag? Vissa av pedagogerna säger att de anser att det är svårt att ha samling med en barngrupp vars ålder är utspridd (1-5 år). Detta tror vi kan vara en av anledningarna till att de inte har samling varje dag.

Pedagogen undrar i andra observationen hur många barn som fattas, att de är 17 men om alla skulle vara där är de 19 barn. Hon låter barnen reflektera över vilka som inte är där och på så vis kommer de fram till att det saknas två barn. Lpfö 98 (2006) belyser att barn lär sig genom att reflektera, iaktta och samtala.

Pedagogernas personliga synsätt och deras värderingar

Det är viktigt att det förhållningssätt som pedagoger har i förskolan visar barnen vad som är accepterat och inte. Det är viktigt att pedagogerna i förskolan granskar sina personliga värderingar och ställningstaganden, så att dessa efterföljer Lpfö 98 (2006), samt att de granskar sina värderingar. Lpfö 98 menar att varje barn skall få möjlighet att utvecklas utifrån sina egna förutsättningar. Om pedagoger anser att de skall arbeta som man arbetade före Lpfö 98, utefter traditionella könsroller, ges inte barnen möjligheten att bilda sina egna uppfattningar och ställningstaganden om vad som är kvinnligt och manligt. Barnen blir istället påverkade av pedagogerna och deras åsikter. Det är viktigt att pedagogerna i förskolan istället presenterar olika sätt att vara på och att alla skall anses lika mycket värda. Vad ett barn väljer att leka med skall inte värderas utan valmöjligheten skall finnas och barnen måste få känna sig trygga. Det är viktigt att inte se ner på till exempel en pojke för att han leker med leksaker, till exempel Barbie, som är en könskodad leksak. De vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar och likaså de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma barnens uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Lpfö 98 menar att flickor och pojkar skall ges samma möjligheter att i förskolan få pröva och utveckla sina förmågor och intressen, oberoende av stereotypa könsroller.

En av pedagogerna berättade att de arbetar med taktil stimulering där de använder sig av massageövningar. Pedagogen anser att detta är något som både flickor och pojkar behöver och att det är viktigt att ta tillvara på tillfällen som erbjuds och att barnen erbjuds detta lugna tillfälle under dagen. Det är meningen att både flickor och pojkar skall få prova på detta. Pedagogen anser att pojkarna får det mjuka och stillsamma ändå eftersom de omges av flickor och kvinnliga förebilder hela dagen på förskolan. Denna förutsätter att alla kvinnliga pedagoger är som den stereotypa kvinnliga förebilden. Detta är ett exempel på hur pedagoger i verksamheterna idag ser på genus och våra traditionella könsroller samtidigt som de motarbetar Lpfö 98 (2006) eftersom den betonar att de traditionella könsrollerna skall motverkas. Olofsson (2007) menar att det idag finns en skillnad i könen och att vardera kön skall tillföras det som är traditionellt för det motsatta könet. Att barnen skall se att det är accepterat att få vara som de vill och inte bara följa de roller som förväntas. Med detta menar Olofsson att pojkar, som har det hårda och vilda som sina attribut, skall tillföras det mjuka och känslolösa som är traditionellt för flickorna. Vad händer då med de barn som inte följer de traditionella rollerna? Om det redan finns en flicka som är hård och vild till ytan, kommer denna att få mer av detta om pedagogerna arbetar utefter detta synsätt. I den andra observationen fanns en pojke som knappt sa sitt namn. Han kan då ses som mjuk och har

behov av att stärkas till att prata mer. Lpfö 98 betonar att barnen i förskolan skall uppmuntras och stimuleras i sin utveckling. Pedagogerna får pojken att säga sitt namn och sedan berömma honom. Om pedagogerna arbetat utefter kompensatorisk pedagogik på en pojke som denne skulle ha fått ännu mer av närhet och omvårdnad, när han egentligen borde få mer mod för att till exempel tala i grupp. Olofsson menar att om det finns en pojke som är mjuk och känslös, då kommer han också att endast få mer av det mjuka och inte av det hårda som denne istället behöver. Om pedagogerna arbetar på detta sätt i förskolorna finns fortfarande det traditionella synsättet kvar och barnen förväntas fortfarande agera på ett visst sätt utifrån sitt kön. Istället för att pedagogerna ser till barnen som individer och behandlar dem därefter blir konsekvensen i samlingarna att pedagogerna inte kan behandla barnen lika. Detta för att denna pedagogik förutsätter att pedagogerna behandlar barnen olika utifrån deras kön.

Genusarbete utifrån Lpfö 98?

Under våra intervjuer har vi fått reda på att det arbetas med genus på olika sätt. Alla pedagoger vi har pratat med har på något sätt börjat arbeta med genus i arbetslaget eller på arbetsplatsträffarna. Det vi reagerade på var att ämnet inte kändes aktuellt hos alla intervjuade, utan det sågs mer som "en trend" (Karin) och det ifrågasattes "varför kan inte flickor få vara flickor och pojkar få vara pojkar?" (Karin). Pedagogerna skall enligt Lpfö 98 (2006) arbeta med jämställdhet i förskolan och motverka traditionella könsroller och då är det lätt att detta arbete överskuggas av pedagogernas egna inställningar till det manliga och kvinnliga. Rithander (1991) och Olofsson (2007) betonar att pedagogerna kan förstärka traditionella könsroller istället för att arbeta emot dem. De belyser att om det finns en åsikt om hur manligt och kvinnligt är så är det svårt att visa något annat. Det gör att pedagogerna behöver arbeta med sina egna uppfattningar innan de börjar med arbetet i barngruppen. Pedagogerna har indirekt en bild av att pojkar är pojkar och att det är mer naturligt för dem att ta mer plats i samlingen.

Vårt arbete har gett oss många nya tankeställningar gällande hur pojkar och flickor skiljer sig åt i sitt sätt att kommunicera i samlingarna. Vi har också fått en inblick i hur mycket det skiljer sig åt i pedagogernas uppfattningar om kön, och dess betydelse för individen. Läroplanen skall efterföljas av pedagoger som sinsemellan har olika personliga åsikter och förhållningssätt. Vårt resultat indikerar att vi har sett att pedagogerna bara efterföljer den i den mån de själva vill och som passar deras personliga ställningstaganden. Vi har i vår uppsats valt att använda oss av Rithander (1991) trots att boken idag är gammal. Förskolan har efter bokens publicering fått en läroplan. En anledning till att vi ändå använder oss av den är att vi sett en tydlig koppling mellan denna och de svar som vi fått av våra informanter.

Johansson (2008) betonar att det inte är ens kön som är den egentliga skillnaden i flickors och pojkars beteenden utan det är synsättet som finns idag. Flickor och pojkar är som de är idag eftersom de formats efter den föreställning som råder i samhället gällande hur flickor och pojkar skall vara. I och med detta blir det svårt för barnen att själva överskrida genusgränserna och skall i detta arbete ha hjälp av vuxna, till exempel pedagoger. Johansson betonar vidare att det inte är genus i sig självt som styr hur barnen beter sig utan barnen har redan i tidig ålder lärt sig hur flickor och pojkar föreställs vara och flera av barnen arbetar efter detta.

Varje enskilt barns värde skall betonas, vare sig de har fötts till pojke eller flicka. Om pedagogerna inte arbetar för att motverka de traditionella könsrollerna arbetar de inte utefter Lpfö 98. En viktig faktor att beakta är att barnen själva inte skall behöva visa sina åsikter

redan som barn. Det är viktigt att barn får vara barn och att de får hjälp med detta av de vuxna.

Pedagogen i andra observationen valde neutrala lekar och sånger, som inte innehöll ”hon” eller ”han”. Detta är ett sätt att inte hamna i situationer där man måste byta ut maskulina ord mot feminina ord. Olofsson (2007) menar att ”han” behöver bytas ut mot ”hon”, så att det blir lika många av varje i bland annat lekar, sånger och ramsor. Detta för att kunna ge barnen dubbla budskap. Om barnen till exempel sjunger ”Mors lille Olle” kan ”lille Olle” bytas ut mot till exempel ”lilla Sara”.

De könsmärkta rummen

Några av pedagogerna anser att deras lokaler och dess material är anpassade till båda könen. Det betyder däremot inte att det är könsneutralt. Vanliga förskolor har ofta rum med olika möblering. Det kan vara ett matrum med pussel, spel och ritmaterial; ett annat är kuddrum med kuddar och filtar för kojbyggen; ett tredje är dockrum med köksattiraljer, dockor och kläder för utklädnings; och det fjärde är ett byggrum med plastleksaker och byggmaterial. Detta kallar Olofsson (2007) för de ”könsmärkta rummen” (sid 72). Möbleringen gör att rummen får en könsstämpel. Barnen vet direkt när de kommer till förskolan vilka rum som är till för just deras kön. Pojkarna använder bygg- och kuddrummet mest och flickorna dock- och matrummet. Trots att förskolorna kan arbeta för att få det jämställt mellan barnen hjälper rummen till att arbetet motverkas.

Fortsatt forskning

Vi har under arbetets gång märkt att det varit svårt att hitta litteratur om vårt valda ämne, att se samlingen ur ett genusperspektiv och med en språkvinkling. Däremot har vi hittat mycket litteratur om genus, samling och språk som tre enskilda ämnen men inget har skrivits gemensamt om detta. Den enda avhandling som vi hittat om samlingen var av Rubinstein Reich (1996) och den kunde ibland kännas bristfällig eftersom den är några år gammal.

Det skulle ha varit intressant att göra en annan vinkling av arbetet, att bara se samlingen ur ett genusperspektiv då det fanns mycket litteratur att läsa om detta. Pedagogernas uppfattningar om hur pojkars och flickors roller i samlingarna skiljde sig åt var vida åtskilda så ett förslag på en alternativ studie kan vara att intervjua fler pedagoger och inte observera barnen för att få en större grund att stå på och för att se vad fler pedagoger anser om flickors och pojkars roller i samlingen.

Det hade varit intressant om det funnits forskning eller litteratur där samlingen beskrivits ur ett genusperspektiv. Den enda bok vi hittade om detta var Rithander (1991). Rithanders bok är dock gammal nu och vi har efter denna fått en Läroplan för förskolan, Lpfö 98, som inte fanns när denna bok kom.

Referenser

- Andersson, Anders-Börje & Naucclér, Kerstin (1987). *Språkmiljö och språkinläring. Slutrapport från projektet Hemspråket i förskolan*. Göteborgs Universitet.
- Bjar, Louise & Liberg, Caroline (2003). Språk i sammanhang. I Bjar, Louise och Liberg, Caroline. *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur.
- Claesdotter, Annika (2003). Samling med språklek. *Förskolan, nr 6, s18-23*.
- Edlund, Ann-Catherine & Erson, Eva & Milles, Karin (2007). *Språk och kön*. Falun: Författarna och Norstedts Akademiska Förlag.
- Einarsson, Jan & Hultman, Tor G (1984). *Godmorgon flickor och pojkar: om språk och kön i skolan*. Malmö: Gleerup.
- Ekström, Susanna (2002). Små barns språkvärld. I En bok för alla. *Fickla, avloppsrör och stjärnprickig* (s. 19). Borlänge: Strålns.
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm. Elektronisk. Tillgänglig:
http://www.vr.se/download/18.427cb4d511c4bb6e38680002601/forskningsetiska_principer_fix.pdf
- Forsling Karin & Högberg, Lasse (2004). Det var en (lär)gång, berättelsen om att mötas i berättandet. I *LekaSpråkaLära- lärande lek om språk i förskola och skola*. Stockholm: Liber AB.
- Hagtvét Eriksen, Bente (2004). *Språkstimulering. Del 1: Tal och skrift i förskoleåldern*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.
- Johansson, Eva. (2008). "Gustav får visst sitta i tjejsoffan!" *Etik och genus i förskolebarns världar*. Stockholm: Liber AB.
- Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Kärrby, Gunni (1987). *Könsskillnader och pedagogisk miljö i förskolan*. Göteborgs Universitet.
- Larsson, Staffan (1994). Om kvalitetskriterier i kvalitativa studier. I Starrin, Bengt & Svensson, Per-Gunnar. *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.
- Lpfö 98 (2006), Läroplan för förskolan*. Stockholm: Utbildningsdepartementet/Fritzes.
- Odelfors, Birgitta (1998). *Förskolan i ett könsperspektiv. Att göra sig hörd och sedd*. Lund: Studentlitteratur.
- Olofsson, Britta (2007). *Modiga prinsessor och ömsinta killar – genusmedveten pedagogik i praktiken*. Malmö: Läraförbundets Förlag.
- Parlenni, Paul & Sohlman, Birgitta (1984). *Lär med kroppen det fastnar i huvudet*. Stockholm: Utbildningsradio AB.

- Patel, Runa & Davidson, Bo (2003). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Lindahl, Marita (1999). *Att förstå det lilla barnets värld – med videons hjälp*. Stockholm: Liber AB.
- Rithander, Susanne (1991). *Flickor och pojkar i förskolan. Hjälppröknar och rebeller*. Stockholm: Almqvist & Wiksell Förlag AB.
- Roldin, Barbro (2004). Med språket i bagaget. I Landh Söderholm Christina (red.), *Att arbeta på ett språkstimulerande sätt*. Örebro: Tryckverksta'n.
- Rubinstein Reich, Lena (1996). *Samling i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Starrin, Bengt & Renck, Barbro (1996). Den kvalitativa intervjun. I Svensson, Per-Gunnar & Starrin, Bengt. *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Strömqvist, Sven (2003). Barns tidiga språkutveckling. I Bjar, Louise & Liberg, Caroline. *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur.
- Svensson, Ann-Katrin (1993). *Tidig språkstimulering av barn*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- SOU 2006:75 (2006). *Jämställd förskola- om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete*. Stockholm: Fritzes.
- Trost, Jan (1997). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Wallström, Birgitta (1992). *Möte med Fröbel*. Lund: Studentlitteratur.
- Wernersson, Inga (2006). *Genusperspektiv på pedagogik*. Höskoleverket.

Bilaga 1

Stimulering av barnens språkinlärning

Vi är två lärarstudenter från Högskolan Väst som nu går termin sex och vi har börjat skriva vår C-uppsats. Som ämne har vi valt att undersöka hur pedagogerna stimulerar barnens språkinlärning under samlingstillfällena.

Vi kommer att utföra observationer vid två tillfällen med två olika pedagoger som arbetar i samma barngrupp. Observationerna kommer att ske under tiden som samlingen pågår. Vid observationen kommer vi att delta båda två. Den ena av oss kommer att videofilma och den andra kommer att anteckna. Efter observationen ser vi gärna att vi får intervjua de observerade pedagogerna, det är dock inget krav att det skall ske på samma dag. Under intervjun vill vi gärna delta båda två. En av oss intervjuar och den andra kommer att sitta ner i bakgrunden och anteckna. Intervjutillfället uppskattas att ta c:a en timma. Vi önskar även att använda oss av en bandspelare eftersom detta kommer att underlätta för oss senare i vår analys.

Allt material kommer att behandlas konfidentiellt och anonymiseras. I och med detta kommer inga kommuner, förskolor eller namn på pedagoger eller barn att kunna utläsas. Allt material kommer att förvaras på ett betryggande sätt och kommer endast att användas till den här studien.

Om du har några frågor är du välkommen att höra av dig till någon av oss.

Vi tackar på förhand för *Din* medverkan!

Med vänliga hälsningar

Marie Magnusson XXXX

Johanna Niklasson XXXX

Bilaga 2

Stimulering av barnens språkinlärning

Vi är två lärarstudenter från Högskolan Väst som nu går termin sex och vi har börjat skriva vår C-uppsats. Som ämne har vi valt att undersöka hur pedagogerna stimulerar barnens språkinlärning under samlingstillfällena.

Vi är intresserade av att intervjua *Dig* som pedagog i förskolan. Intervjutillfället uppskattas att ta ca en timma. Under intervjun vill vi gärna delta båda två. En av oss intervjuar och den andra kommer att sitta ner i bakgrunden och anteckna. Vi önskar även att använda oss av en bandspelare eftersom detta kommer att underlätta för oss senare i vår analys.

Allt material kommer att behandlas konfidentiellt och anonymiseras. I och med detta kommer inga kommuner, förskolor eller namn på pedagoger eller barn att kunna utläsas. Allt material kommer att förvaras på ett betryggande sätt och kommer endast att användas till den här studien.

Om du har några frågor är du välkommen att höra av dig till någon av oss.

Vi tackar på förhand för *Din* medverkan!

Med vänliga hälsningar

Marie Magnusson XXXX

Johanna Niklasson XXXX

Bilaga 3

Stimulering av barnens språkinläring

Vi är två lärarstudenter från Högskolan Väst som nu går termin sex och vi har börjat skriva vår C-uppsats. Som ämne har vi valt att undersöka hur pedagogerna stimulerar barnens språkinläring under samlingstillfällena.

Vi har fått pedagogernas medgivande till att videofilma samlingarna och med *Er* skriftliga tillåtelse kommer vi att observera era barn under två samlingstillfällena. Vid observationen kommer vi att delta båda två. Den ena av oss kommer att videofilma och den andra kommer att anteckna.

Allt material kommer att behandlas konfidentiellt. I och med detta kommer inga kommuner, förskolor eller namn på barnen att kunna utläsas. Allt material kommer att förvaras på ett betryggande sätt och kommer endast att användas till den här studien.

Deltagandet är naturligtvis frivilligt och Ni kan när som helst välja att avstå från att medverka i studien. Inga namn på personer eller förskolor kommer att nämnas i den färdiga uppsatsen.

Vi vill att Ni lämnar in nedanstående talong oavsett om Ni vill att ert barn skall medverka eller ej.

Om du har några frågor är du välkommen att höra av dig till någon av oss.

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar

Marie Magnusson XXXX

Johanna Niklasson XXXX

- Ja, jag godkänner att mitt barn får delta i Er observation
- Nej, jag godkänner inte att mitt barn får delta i Er observation

_____
Barnets namn

_____
Underskrift av målsman/vårdnadshavare

Bilaga 4

Intervjuguide

Vi är intresserade av kommunikation under samlingen

- Vilka delar/moment anser du att man kan/ska ha med på samlingar?
- Berätta för mig om vad samlingen har för funktion för dig? (t.ex. som en gruppstärkande process)
- Vilka möjligheter ser du med samlingen som metod för barnen att utveckla sin språkliga stimulans?
  - Vilka hinder ser du med samlingen som metod för barnen att utveckla sin språkliga stimulans?
- Beskriv hur du i din roll som pedagog använder samlingen som ett redskap för att hjälpa barnen att utveckla sin språkliga förmåga.
- Vad är språklig stimulans för dig?
- Berätta för mig om hur du skulle vilja stimulera barns språkinlärning?

GENUS:

- Anser du att flickors och pojkars sätt att kommunicera i samlingen skiljer sig åt?

<u>Återkoppling gentemot vad de sagt tidigare i intervjun om språklig stimulans</u>

- Berätta för mig hur ni arbetar med genus under samlingen?
- Berätta för mig om hur du tycker att ni bemöter flickor respektive pojkar?
  - Hur skulle du vilja bemöta dem?
- Berätta för mig hur du kan bidra till, och på vilket sätt kan du arbeta, så att flickor och pojkar får samma möjligheter att utveckla sina potentialer?
- Hur har vår- och/eller kamerans närvaro påverkat samlingen?

Högskolan Väst
Institutionen för individ och samhälle
461 86 Trollhättan
Tel 0520-22 30 00 Fax 0520-22 30 99
www.hv.se